

Understanding the Trial Process of the First Social Studies Course Curriculum Developed for Secondary Schools in Turkey (1973)

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Research Article	09.25.2023	07.11.2024	11.25.2024

Erdoğan Kaya¹
Anadolu University

Cansu Çetinkaya Aydoğdu²
Trakya University

Abstract

The study aims to understand the trial process of Turkey's first (1973) middle school Social Studies Curriculum (SBDÖP). Data were collected using the narrative technique within the scope of the qualitative research method. Purposeful sampling was preferred in selecting participants. Accordingly, Ilyas Kucukcan, a trial school teacher for the 1973 SBDÖP and a Social Studies textbook author, volunteered to participate in the study. The collected data were analyzed using thematic analysis, examining the time, place, and sequence of events and presenting them in chronological order. In addition to the interviews with Ilyas Kucukcan, reflective reports, the Ministry of National Education (MEB) Circular Journal, the Social Studies textbook, and TRT program texts were used as supporting data sets. Three life stories emerged from the interviews with Ilyas Kucukcan: a teacher in search of innovation, experiences during the SBDÖP development process, and the foundations of Social Studies education at the middle school level. According to the research results, it was recommended to conduct narrative research to deeply investigate the development processes of SBDÖP other than the 1973 SBDÖP, to involve teachers in the curriculum development process, and to ensure effective collaboration among individuals and institutions involved in the curriculum development team.

Keywords: 1973 social studies course, curriculum, narrative research.

Citation: Kaya, E., & Çetinkaya Aydoğdu, C. (2024). Understanding the Trial Process of the First Social Studies Course Curriculum Developed for Secondary Schools in Turkey (1973). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 57(3), 901-943. <https://doi.org/10.30964/aubfd.000000>

¹*Corresponding Author:* : Prof. Dr. Erdoğan Kaya, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Social Studies Education, e-mail: erkaya@anadolu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-3930-7937>

²Research Assistant Dr., Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Social Studies Education, e-mail: cansucetinkaya@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4262-6653>

With education, individuals grow up with the knowledge, skills and values that society targets. The most significant tool in this process is undoubtedly curricula. The main reason is that human education is challenging, time-consuming and complex (Erişti and Polat, 2017). Caswell and Campbell (1935, p. 66) define curricula not as a list of subjects; they define it as the experiences that students gain under the guidance of teachers. Demirel (2020) explains the curriculum as a mechanism to provide a learning experience to the learner through planned activities at and outside of school (p. 6). Curricula have been developed for courses at various levels in the education process from past to present.

The curriculum development process includes the processes of planning the curriculum, creating the curriculum draft, evaluating the preliminary implementation of the draft curriculum, finalizing the curriculum before the actual implementation, and constantly updating it throughout the implementation process (Erişti and Polat, 2017, p. 264). During the development process of the curricula, the question is, "How will people be trained, and for what purposes?" The question constitutes the fundamental question of the philosophy of education (Dedeoğlu and Polat, 2021, p. 208). The emergence of social studies courses in secondary schools answers this question.

Social Studies, a complex course encompassing various disciplines, has been challenging to define. According to Doğanay (2005), it deals with people and their lives. Edgar Bruce Wesley (1940) described it as a combination of social sciences for pedagogical purposes (Ata, 2011, p. 26). The NCSS (National Council for the Social Services) defines it as an integration study of social sciences to develop civic competencies (Parker, 2018, p. 4). As it can be seen, there is a hint in the definitions in the form of "consolidation of social sciences in accordance with the holistic learning characteristics of young children" in relation to the design of the course. Wesley wanted to emphasize that the social studies course was designed with the consolidation of social sciences in accordance with the learning styles of young children.

The social studies course is structured to simplify social sciences according to young children's holistic learning traits, a method known as the integrated teaching system. This approach, introduced by Johann Friedrich Herbart in the 19th century, gained significance in the 20th century (Klein, cited in Kaya and Bursa, 2018; Sali and Arslan, 2000). Aytuna (1936) defines integrated education as teaching without individual science branches, while Hesapçioğlu (2011) emphasizes its holistic, real-life approach (pp. 55, 183). There are various reasons why a integrated education system is needed. Baymur (1932) explained integrated education as a system in which students can understand lessons better by making it easier to establish connections between subjects (p. 18). The perception, interpretation and understanding skills of children in different age groups are also different from each other. In the integrated education system, based on the principle of relativity to the child, children are encouraged to handle social life and events holistically. Teaching disciplines

separated from each other creates a learning environment that is challenging for children to overcome. It is understood that the integrated education system emerged to facilitate children's learning by considering their coping capacity (Kaya and Öner, 2017).

In line with the reasons listed above, it is seen that integrated education in Turkey first started to be addressed during the Ottoman Empire Period. Satı Bey used the concept of "integrated teaching" in his article published in 1910 and suggested that the courses be organized in accordance with this system (Binbaşıoğlu, 2003, p. 3). In the early periods of the Republic of Turkey, Sadrettin Celal Antel emphasized that courses in accordance with the integrated education system should be taught in primary and secondary schools (Altunya, 2019, pp. 14-16). The agenda of the 5th National Education Council convened in 1953 was created within the framework of the principles of "regrouping the lessons, arranging the content in accordance with the child and establishing a relationship with the subjects based on environmental conditions," which were the suggestions of Wafford, who came to Turkey in the 1950s. In this direction, it was decided to gather history, geography and civics courses under the "social studies" course (Maarif Vekaleti, 1953, p. 3). In 1962, history, geography and civics courses took their place in the curriculum under the name "society and country studies," and in 1968 the name of the course was changed to "social studies" (Kaya and Bursa, 2018). A Social Studies course was officially introduced to all primary schools in the 1968-1969 academic year and secondary schools on a trial basis in the 1970-1971 academic year (Günden, 1995, p. 22).

In the MEB Journal of Announcements (1969b), it was underlined that the aggregation with social sciences in the 1970-1971 Social Studies course should not be perceived as merely adding these disciplines together. The aim of this curriculum, the first Social Studies Curriculum (SBDÖP) prepared for secondary schools in Turkey, is not just to add three courses together on the axis of history, geography and civics. With the social studies course, which emerged due to the fusion of these disciplines and fields of study, the significance of examining a problem from various knowledge or understanding points and gaining an interdisciplinary collective perspective in teaching is emphasized (MEB, 1973 Act; Turan, 2016). In the MEB Journal of Announcements (1969b), it is stated that the main purpose of creating the social studies course in 1970-1971 was to make it more suitable for the development of students. Baymur (1932) states that it is possible to present subjects in a way that students can understand better with the integrated education system (pp. 4-6).

Within the scope of this research, the relevant literature was examined. In this context, it was determined that SBDÖP has been discussed in several academic studies. The studies in question especially focused on the 2005 SBDÖP, which was prepared for the first time based on the constructivist approach (Aykaç, 2007; Bulut and Aslan, 2010; Dere, 2018; Dinç and Doğan, 2010; Doğanay, 2008; Durgut, 2014; Ersoy, 2009; Fettahoğlu, 2011; Gömleksiz and Bulut, 2006; Gültekin, Gürdoğan Bayır and Göz, 2013; Kamber, 2007; Kaymakçı and Er, 2013; Kaya and Tomal, 2011;

Keçe and Merey, 2011; Keskin and Yaman 2014). With the renewal studies in 2018, studies focused on comparing 2005 and 2018 SBDÖP (Can, 2019; Selvi, 2018). There are also studies examining the SBDÖP, which has changed and been renewed since the Republic of Turkey was founded in 1923 (Ambarlı, 2010; Çatak, 2015; Yalçın and Akhan, 2019). In the study conducted by Yıldırım (2019), the understanding of integrated education in the Republic of Turkey from past to present was examined. Like the 1968 primary school SBDÖP, the 1973 secondary school SBDÖP is one of the curricula that has remained in practice for a long time in Turkey. Although there are some publications about the 1968 primary school SBDÖP, which is one of the first in Turkey (Akhan and Yalçın, 2016; Doğan and Duman, 2021; Karasu Avcı and İbret, 2018), the fact that the publications on the primary & secondary school SBDÖP (1973) are evaluated as insufficient also affects the selection of the research topic. In the literature review, to our knowledge, no study has been conducted that included the development and trial process of SBDÖP, which was first taught in secondary schools in Turkey. Thus, the present study has a unique quality in the context of understanding the trial process in the development of the 1973 SBDÖP. According to Handler (2010), teachers, the essential elements that will bring the curriculum to life through practice in the curriculum to be developed, are among the important stakeholders that direct the planning process. In this respect, the experience of İlyas Kucukcan, who took part in the 1973 SBDÖP trial process, was conveyed. It is expected that this study will contribute to revealing why social studies courses began to be taught instead of history, geography and civics courses in secondary schools.

Purpose of this research

The main purpose of this research is to understand the trial process of the "First Social Studies Course Curriculum Developed for Secondary Schools (1973)" in Turkey. The sub-questions determined for this main purpose are as follows:

- What duties did İlyas Kucukcan undertake during the curriculum development process?
- What are the reasons why İlyas Kucukcan was selected for the development process of Turkey's first (1973) "Secondary School Social Studies Course Curriculum" (SBDÖP)?
- What are the processes carried out during the development of SBDÖP?
- Who and which institutions took part in curriculum development?
- What are the reasons for the need for curriculum development?
- What are the reasons for including secondary schools in the integrated education system?
- On what is 1973 secondary school SBDÖP based?
- What kind of citizen was aimed to be raised with the 1973 Secondary School SBDÖP?

Method

The Research Compliance Matrix was used in the processes of planning, monitoring and evaluation of this research. All elements of the research were listed in parallel with the research objectives. For example, the findings were titled using the matrix, considering their consistency with the objectives. According to Kaya and Bayram (2021, p. 938), the Research Compatibility Matrix can be used to ensure the harmony of elements in research.

Research Model

This research was designed based on the narrative technique within the scope of the qualitative research method. When considered as a method, narrative begins with stories based on the experiences of individuals. Narrative, interpreted as written conversations about chronological events, has been defined as a qualitative research technique. Narrative research requires the use of interviews to collect life stories, examine them in depth, and extract meaning (Clandinin and Connelly, 2000).

Study Group

The purposeful sampling technique was used to determine the participants in this study. The main reason for the participation of 1973 secondary school SBDÖP trial school teacher Ilyas Kucukcan in this research and the use of the narrative technique is that there are few witnesses because much time has passed since the story happened. Among the reasons, Ilyas Kucukcan was evaluated as the successful teacher of the trial period and was rewarded with a promotion, and the fact that he carried out successful work in the school classroom, Ministry of Education, in-service training and press dimensions of this process. He also shared many documents he obtained during the curriculum development process with the researcher. These listed features were evaluated as a criterion for the purposeful sampling technique.

Data Collection Tools

The research process was carried out generally by utilizing Creswell (2013) and Clandinin and Connelly (2000), and the main data source was interviews. A semi-structured interview form was developed to explore experiences. Opinions were received from two social studies education experts for the interview form and corrections were made in line with their suggestions. Questions were sometimes repeated to ensure that the participant was channeled into the story and remembered them for research purposes. The same form was used in all interviews and was followed by personal follow-up questions. Thus, we met with Ilyas Kucukcan several times while conducting this study.

Research data were gathered using interviews. The initial meeting was held on November 11, 2019 and the second meeting on February 5, 2020, aimed to delve deeper into data and plan narrative research. COVID-19 prohibitions from March 2020 prolonged the data collection. Due to the participant's age, face-to-face interviews were avoided, opting for phone interviews. The ban period was utilized for

inventory and correction of findings. The third meeting on 01.08.2022 deepened our understanding of prior data that had been collected. Research objectives and findings were provided to the participant for confirmation. Hesitant views on data were clarified. Data were reviewed for consistency with the objectives. The final approval meeting was on 17.11.2022 to study the documents development process of 1973 SBDÖP.

Ethical Committee Approval

This research was found appropriate with the permission of Trakya University Social and Human Sciences Ethics Committee dated 13.09.2023 and meeting number 08/16.

Data Analysis

The narrative story can be analyzed in various ways. They can be divided into two separate groups, thematically and structurally. While thematic analysis work is what is said, the structural analysis focus is on how it is said (Uguz Ars and Tekindal, 2021, p. 112). Thematic analysis based on determining what was said was adopted in this research.

While analyzing the data in this study, the participant's stories were analyzed and an attempt was made to re-narrate them in a way that would be meaningful to the reader. The data obtained as a result of the analysis were from the Research Compatibility Matrix (Kaya and Bayram, 2021, p. 938). It was transformed into findings in parallel with the objectives, and in the last stage, the compatibility of the research items was checked using the same tool.

Results

The findings were presented in parallel with the research objectives. The reasons why Ilyas Kucukcan was chosen to develop the 1973 SBDÖP, which institutions and individuals took part in the development of the 1973 SBDÖP, why there was a need to develop the 1973 SBDÖP, reasons for the inclusion of secondary schools in the integrated education system, procedures carried out during the development process of the 1973 SBDÖP, and the 1973 SBDÖP opinions about which curriculum elements are included in the curriculum and what kind of society and citizen type are aimed to be raised are included.

In this study, which focuses on understanding Ilyas Kucukcan's experiences regarding the SBDÖP development process, three life stories emerged from narrative analysis: "a teacher in search of innovation," "what happened during the development process of SBDÖP" and "the foundations of social studies education at the secondary school level."

A Teacher In Search Of Innovation

Reasons for Choosing Ilyas Kucukcan for the Trial Process in the Development of SBDÖP

Ilyas Kucukcan was selected for the trial period of SBDÖP, which was developed for secondary schools for the first time in Türkiye. The reasons for his election were listed as follows:

- Having classroom teaching experience
- Multigrade classroom teaching experience as a basis for group teaching
- Graduate of a Village Institute
- Determination of Eskişehir as a trial province
- The importance of democratic citizenship education in the 1970s
- Raising expectations of Social Studies as a course for democracy and life
- Being a teacher open to research and innovation

During the interview, Ilyas Kucukcan explained the reasons for his being selected for the SBDÖP trial process, as follows:

Having classroom teaching experience

Since he had previously worked as a classroom teacher, his experience in implementing the 1968 primary school SBDÖP formed the basis for the secondary school. The 1968 SBDÖP has the distinction of being “Turkey's first curriculum with this name.” In the first years of the Republic, primary school teachers who taught life sciences and primary school social studies had significant experience in integrated education. Ilyas Kucukcan said the following on this subject:

I graduated from the Çifteler Village Institute in the 1948-1949 academic year. I worked as a primary school teacher in various villages for 13 years, eight of which were in multi-grade village schools. Later, after graduating from Gazi Education Institute, Department of Literature (1962), I was appointed as a literature group teacher at Devrim Secondary School in Eskişehir. Actually, I chose the Turkish branch in the 1970s, but since I came from the Village Institute, I was given the responsibility of the social studies course. This assignment marked the beginning of a new era in my professional identity. However, secondary school teaching, which I started with great enthusiasm, disappointed me with its multi-course teaching system that taught as independent disciplines of knowledge, was low in functionality, and had a high memorization aspect. Thereupon, in search of a better education system, I graduated from Gazi Education Institute's education department externally in 1968. With this understanding, I took part in the trial application. In addition to choosing Turkish language teaching in the branching process put into effect by the Ministry, I also took on the teaching of social studies courses and carried out the integrated

teaching practice with pleasure. I especially willingly took part in the trials of the social studies course, which was the first for secondary schools in Turkey.

Graduate of Village Institute

Ilyas Kucukcan stated that the first integrated education practice in Turkey was experienced in Village Institutes. He emphasized that considerable work had been done especially on democratic citizenship, real life and society. Accordingly, the main reason for his appointment as a social studies teacher was that he came from the Village Institute. The fact that they stated they had difficulty in the social studies branch at the Board of Education might also be related to the fact that this course was a design product based on an interdisciplinary collective education system. Ilyas Kucukcan's views on the subject are as follows:

Because I came from the Village Institute, I was given the responsibility of the social studies course in the 1970s. Of course, I was in charge of the pilot school in the SBDÖP development project. That project also allowed me to be taken to Ankara.

The Ministry of National Education said, "İlyas, you are needed so much in the inspection board that there is no one in our board who would roll up his sleeves and say, 'Let me do these social studies when I go to work... None of us dare.' Each of us is a person of different branches".

The importance of democratic citizenship education in the 1970s

According to Ilyas Kucukcan, raising democratic citizens was considered crucial in the 1970s. Although this was one of the main reasons for developing a curriculum for the Social Studies course, this situation lasted until the 1980 military coup.

The democracy trend of the 1970s increased the tendency towards social studies courses, where democratic citizenship education was given importance. This is why social studies were the first course that intervened after the 1980 coup. The Social Studies course was discontinued and national geography and history courses started to be taught instead. However, we were very happy that the social studies course was introduced because it would save students who were tired of memorisation and had learning difficulties due to information bombardment. We were happy and hopeful that it would have a democratic and real-life orientated content. It got so bad that, just as the physics course in Germany was German physics, the social studies course was abolished in our country and replaced by national history and geography courses. Especially, how can you make geography national?

Being a teacher open to research and innovation

Ilyas Kucukcan explained that in those years, he was in the process of researching and questioning what should be done to save students from memorizing too much information. It is understood that İlyas Kucukcan, who has an innovative, investigative and reformist personality, was effective in his involvement in the process of seeking solutions to problems. It was seen that his readiness for pilot application-

trial during the curriculum development process was high. İlyas Kucukcan, who emphasized that he shared this view with the school principal and other teachers around him, is as follows:

They looked for a pilot school for a trial application. My principal in Eskişehir, Mr. Behçet, came one day and said, "Friend, you are complaining about the new SBDÖP issue because you came to social studies from the Village Institute and primary school classroom teaching, and about the information-based practice." The principal said, "You are the person who complains most about the rote teaching system. There are other Social Studies teachers in our school, but the weight of the work will be on you. If you won't take responsibility, I will return the mission. When the Directorate of National Education told me, I trusted you and applied for the pilot school, but if you do not want it, I will give it back because I remember your complaints." he said. I said, "Don't give it back; you did a great job." The pilot application started at our school. Thus, this draft curriculum began to be implemented successfully. At that time, Ferruh Sanır was frequently bringing his social studies teaching students at Gazi Education Institute to my school and classroom.

The Development Process Of SBDÖP?

Procedures Performed during Trial Process in the Development of SBDÖP

From the explanation of İlyas Kucukcan, in the process of curriculum development was understood that the principles of educational science program development were followed under the guidance of Prof. Dr. Fatma Varış. For this reason, it can be said that the secondary school 1973 SBDÖP was among the first curricula designed with a scientific principle in mind in Turkey. The processes that took place during the development process of SBDÖP can be listed as follows:

- Planning of the curriculum development process by Prof. Dr. Fatma Varış
- Implementation of the draft in trial schools
- Academic and inspection board conduct evaluation studies
- Shaping the draft
- Reaching the final curriculum
- Preparing teachers to implement the new curriculum by training them
- Dissemination of SBDÖP throughout the country using the press

Method followed in the curriculum development process

İlyas Kucukcan talked about some steps about the method followed in the curriculum development process. These are listed as follows:

- Following curriculum development principles

- Sending group teacher decisions to the Education and Training Institution every year.
- Meeting in one of the provinces once every two years
- Evaluation of developments regarding the curriculum
- Teachers invited to seminars every year
- Following the developments in practice every year
- Transition from pilot application to general application

From these, Ilyas Kucukcan's opinions on the subject are given below:

First of all, a very good curriculum development system was followed. Every year, the decisions of the group teachers were sent to the Education and Training Institute during the year. It was held in one province every year. Every year, teachers attended seminars within the framework of curriculum development. I was assigned as a lecturer in the seminars. Academics from ministries and universities also attended, but I represented the practice.

Then, the pilot application was advanced to general application.

It was stated that the curriculum was successful pedagogically and produced good results. It was concluded that it fulfilled its share in rearing active citizens and enlightened people, and therefore it was effective. In 1973, curriculum development was achieved in line with educational sciences. Fatma Varış's principles were largely followed.

The teachers were well educated. In terms of curriculum development techniques, the transition to the final curriculum was completed after the draft development process with the participation of all provincial representatives at the most recent meeting held in Konya. The social studies curriculum was established with the contributions of the curriculum development department of Ankara University, Faculty of Educational Sciences. It was harmonized with Turkey's structure, and integrity was achieved with the 1968 curriculum.

Gains obtained from curriculum development work

Ilyas Kucukcan stated that the curriculum development work resulted in beneficial gains. These can be listed as follows:

- Ensuring integrity with the 1968 primary school curriculum
- Recovering curriculum content from reuse
- Saving students from memorization
- Highlighting behavioral development
- Bringing thinking, research and analysis to the fore

- Saving children from useless information
- Saving children from failing classes and preventing grade repetition

Hence, Ilyas Kucukcan's opinions on the subject are given below:

Integrity with the primary school was achieved in the research. SBDÖP was freed from repetition and memorization of the content of the teaching. Behavioral improvement was emphasized to a great extent. Thinking, research and analysis came to the fore as much as possible. Children were prevented from failing classes and repeating themselves with useless dry information.

Practices in İlyas Kucukcan's classroom

Ilyas Kucukcan stated that research has shown that the curriculum development process leads to the acquisition of the following gains, as follows:

For three years, they came to my classes from the Board of Education and Gazi Education Institute. It became like a laboratory. Ferruh Sanır said that the most successful application took place in my class. After 3 years, this pilot application was generalized. We achieved great work. My class was full and there was Ferruh Sanır in my class. There was also Tarık Asal from the Board of Education. He was the General Director of Secondary Education. There were about 20 social studies teacher candidates and teachers from Gazi Education Institute.

We were doing group work in class, something left over from the Village Institute. There was a problem in one of the groups during the evaluation phase. The group leader said that our teacher was responsible for this disruption. I told him that we need this and that, but our teacher never got back to me. All hell broke loose in the classroom... The man said: Have you seen democracy education? Tarık Asal said, if this man does not allow this, this child cannot talk like this. They criticized that, they criticize this, and while criticizing, the boy in charge of the group was in a very difficult situation. Ferruh Sanır said, "Look how the boy squeezed you, you couldn't find a place to put your hand..."

Basis Of Social Studies Education At The Secondary School Level

Reasons for the Need for Integrated Education System in Secondary Schools

During the interviews, Ilyas Kucukcan was asked why there was a need to develop a curriculum at the secondary school level. Its relationship with developments in the world has been questioned. In fact, the reasons for choosing the integrated education system have been investigated. Ilyas Kucukcan expressed various problems arising from disciplinary education in secondary school. He explained that SBDÖP was developed by the Board of Education and Discipline to end this and eliminate drawbacks. In this regard, the reasons why a integrated education system is needed in secondary schools were listed by Ilyas Kucukcan as follows:

- Adapting to primary school
- Holistic learning characteristics of children based on Gestalt psychology
- Wanting to get rid of knowledge-based rote learning
- Children often fail classes because they fail in discipline-based education that relies on memorizing information.
- Disciplinary teachers only care about their own branches
- There is a lot of repetition in the information

Accordingly, İlyas Kucukcan's opinions on the subject are given below:

Adapting to primary school

The 1968 SBDÖP was implemented and it was seen that there were disconnections and repetition in the secondary school, which is the continuation of the primary school. There was still a fall behind in primary school. This division was not considered pedagogically appropriate. It was not deemed suitable for the continuity of the primary school curriculum and also caused children to fail the classroom to a large extent.

Disciplinary teachers only care about their own branches

A teacher who largely comes from the "History" discipline attaches importance to history and loads it with information as if it were a high school. The teacher who came from the "Geography" discipline was giving information about geography as if it were a university. Citizenship is the same, and so is the other science group... The typical teacher felt like he was in high school, giving information-based lessons as if he were in a university...

There is a lot of repetition in the information

Moreover, the primary school also had repetitions. For example, ancient history was taught in the 4th grade of primary school, and then it was also taught in the first grade of secondary school. In the History of the Republic of Turkey lesson, there were just repetitions. The repetitions were related to history and geography. They were not whole but disconnected from each other. Research conducted at that time, not only in that period but in general, concluded that children of that age were suitable for collective learning. Collective learning came to the fore. In order to put an end to this, to eliminate these drawbacks, the Board of Education prepared a curriculum in social studies. Ferruh Sanır was in charge of this curriculum.

When I moved to a secondary school, I found myself further behind than the primary school. For example, a historian would come and give lectures as if he were teaching at a university. Behavioral development was ignored. There was no skill training, even little. There was no civic consciousness; there was no such thing as

being human, being an enlightened person. In Social Studies, there is history, geography, and holistic learning. Therefore, the 1973 SBDÖP was at a very advanced stage.

By 1971, after implementing the 1968 curriculum, history, geography, and civics were taught as separate courses in secondary schools. Physics, chemistry and biology were taught as separate subjects instead of science.

Relationship between the Integrated education system and Ilyas Kucukcan's graduation from the Village Institute

Yes, the integrated education system definitely comes from the practices at the Village Institute. The basic principle is to avoid largely rote and useless information. The principle of learning life while teaching, and teaching while educating, works so well. This is where looking at teaching holistically comes from because it has been proven by pedagogical movements that primary and secondary school children of that age are more prone to holistic teaching. Rıza Kardaş defended him insistently. It is necessary to educate a child of that age with holistic learning, not with separate learning.

Benefits of integrated education teaching

In the 1970s, I chose the Turkish branch, but since I came from the Village Institute, I was given the responsibility of the social studies course. We are also group teachers. It was very suitable for the structure of Turkey. I opened a secondary school in Kırka. When the group teacher came, the problem was solved.

The 1973 Philosophy on which secondary school SBDÖP is based

Ilyas Kucukcan gave some information about the philosophy on which curriculum development is based. He listed them as follows:

- Research-based education
- Education based on critical thinking
- Rearing democratic citizens
- Gestalt holistic learning principles
- In accordance with the social structure of Turkey, to make people understand the beauty of our country and its importance, make them feel the responsibility of being a child of such a nation.

Ilyas Kucukcan's views on the subject are as follows:

Education based on research and critical thinking

The explanations and principles of the curriculum reflected pedagogical understanding. There was a persistent avoidance of this; "The curriculum should not be influenced by any movement or any pedagogical teaching field." That issue will raise a lot of objections in that respect. For this reason, they did not target them

directly, but it was understood that they largely based their principles and statements on the Village Institute understanding. In other words, they were increasing the consciousness of people, directing them to research, and prioritizing a critical approach.

Gestalt holistic learning principles

He was very good, was Ferruh Sanır. He had a good understanding of education. His philosophy was more in line with Turkey's social structure, making people understand the beauty of the country, making them feel its importance, and making people feel the responsibility of being a child of such a nation. The main aim was to raise enlightened people and active citizens.

I graduated from the education department of Gazi Education Institute. Those who were teachers there later came to the Board of Education and Discipline. Rıza Kardaş and Haydar Diriöz, representing different political groups, also supported the curriculum. Each group supported the curriculum during the summer seminars. For example, Rıza Kardaş was explaining the pedagogical foundations of the curriculum. Ferruh Sanır explained that the social studies course generally has an integrity.

While İlyas Kucukcan touched upon the definition of the social studies course in his speech, he also revealed its difference from science, another integrated education course. Failure to adequately understand the difference between the two courses has caused repetition problems in course content in some periods. Thus, İlyas Kucukcan's opinion below, which summarizes the difference between the two courses, is very valuable.

Those courses focus on the relationship between humans and nature as a subject, mostly in science. Social studies teaching deals with the relationship between humans and society.

Social-Political Foundations on which the Development of SBDÖP is Based

During the interviews, it was discussed what kind of society and citizenship-oriented socialization method was aimed at developing the curriculum. İlyas Kucukcan gave some information about the social and political foundations on which curriculum development is based.

He listed them as follows:

- Social studies should be among the courses primarily intervened in during periods of political transformation.
- Raising democratic citizens in the 1970s
- The basic philosophy of the curriculum is to raise enlightened people and active citizens.
- Raising autocratic citizens with the military revolution in the 1980s
- Shifting from integrated teaching to disciplinary teaching in Social Studies course design

According to Ilyas Kucukcan's views, the goal of raising democratic citizens in the 1970s changed after the military revolution in the 1980s. According to him, instead of democratic citizenship education, an autocratic approach was adopted. This situation negatively affected the social studies course and there was a shift from integrated teaching to disciplinary teaching.

An effective and successful curriculum has emerged in raising the citizens of tomorrow, in raising enlightened people and active citizens. Tarık Asal, a member of the Board of Education, and a delegation came. Tarık Asal said, "The third graders who have been raised with the latest curricula will graduate. We have done a disservice to these children." I said, "Why?" He said, "They behave so democratically that when they go to high school, we have seen very good examples of teachers telling them not to be cocky." That's how they took me to the Board of Education. Of course, the curriculum was established, but it was the first curriculum to be abolished by the 12 September administration. They were very disturbed. National history and national geography replaced it.

The relevance of curriculum development to political and social transformation

The events of 1971 affected education. There were groups with different political views, but I saw that they were united in this curriculum. Every group embraced and supported the curriculum. The democracy trend of the 1970s increased the tendency towards social studies courses, where democratic citizenship education was given importance. The general philosophy of the curriculum there was to raise enlightened people and active citizens.

Social studies should be among the courses that are primarily intervened in during periods of political transformation.

The most effective course at the secondary school level in raising tomorrow's people and citizens is the social studies course. The responsibility of Social Studies in raising citizens is very high. It was also discussed during the curriculum development process. It was stated that the curriculum was successful both pedagogically and in yielding good results. It was concluded that it fulfilled its share in raising active citizens and intellectuals and was therefore effective. Like the German physics of the Hitler era, they first canceled this curriculum. In the intervening period, with the change of political power in Turkey, the function of the curriculum, which forms the basis of raising enlightened citizens, moved away from the curriculum because the secondary school social studies curriculum was abolished. The September 12 administration introduced national history and national geography courses (1983-1984) based on memorization.

Discussion, Conclusion and Suggestions

The narrative exploration of the development process of the 1973 SBDÖP in Turkey, with a focus on İlyas Kucukcan, underscores the pivotal role of educators in curriculum evolution. Through interviews, three distinct life stories emerged, offering insights into the teacher's journey alongside curriculum development. In this study, which focuses on understanding İlyas Kucukcan's experiences regarding the SBDÖP development process, three life stories emerged from narrative analysis: "a teacher in search of innovation," "what happened during the development process of SBDÖP" and "the foundations of social studies education at the secondary school level." Thus, the change in the teacher's life in parallel with the curriculum development could be seen in the stories.

As highlighted by Yüksel (1998) and Alsubaie (2016), teachers' experiences are invaluable data sources crucial for successful curriculum development and implementation. İlyas Kucukcan's involvement in the SBDÖP trial process signifies a landmark in Turkish secondary school education, emphasizing the significance of incorporating teachers' perspectives in curriculum development for its efficacy.

İlyas Kucukcan, a Village Institute graduate, was overlooked for social studies teaching due to educator reluctance. His Village Institute (Köy Enstitüsü) background positioned him for interdisciplinary integrated education system alignment. Hesapçioğlu (2011) highlights the inappropriateness of teaching disciplines separately in integrated education-designed courses. The selection of İlyas Kucukcan, with his 1968 SBDÖP implementation experience in the 1973 SBDÖP trial, emphasizes his significance in Turkish secondary education development. In the MEB Journal of Announcements (1969b), it is mentioned that the social sciences included in the 1970-1971 social studies course should not be perceived as merely adding together.

Among the institutions involved in the 1973 SBDÖP trial process for secondary schools in Turkey were Ankara University's Faculty of Educational Sciences, Gazi Education Institute Social Studies Teaching Curriculum, and the Ministry of Education entities. Led by Prof. Dr. Fatma Varış, the curriculum was developed following educational science principles, making it one of Turkey's first scientifically grounded secondary curricula. The processes included planning, implementation and evaluation, as noted by Soto (2015).

At the conclusion of the 3-year SBDÖP trial, İlyas Kucukcan participated in preparing a TRT television program alongside textbook creation. According to Şahin (2004, pp. 370-371), effective textbooks prioritize content organization to achieve target behaviors. Kucukcan emphasized aligning textbook content with program aims, student levels, and fostering research and critical thinking.

İlyas Kucukcan outlines reasons for implementing an integrated education system in secondary schools, including alignment with primary education, holistic learning in line with Gestalt psychology, and departure from rote memorization. Baymur (1932) supports this, indicating that an integrated education system fosters

interdisciplinary connections and boosts student success. İlyas Kucukcan emphasizes that the integrated education system caters to students' needs, contrasting with discipline-based education's shortcomings.

İlyas Kucukcan highlights that the 1973 SBDÖP for secondary schools in Turkey is rooted in the Village Institute approach, emphasizing critical thinking, democratic citizenship, and holistic learning. Kan (2008) and Paker (2001) support this, stating that social studies aim to cultivate democratic citizens. Kucukcan underscores SBDÖP's goal of nurturing enlightened citizens, aligning with social studies' objectives, and utilizing lesson samples, plans, and television programs as development tools.

The development of SBDÖP was influenced by social and political factors, aiming to shape society and citizenship-oriented socialization methods. Key discussions included the emphasis on raising democratic citizens amid political transformations in the 1970s, transitioning to autocratic citizenship post-1980 military coup, and subsequent shifts in social studies course design. Kaya (2020) highlights similar interventions in social studies education in post-World War II Germany and Turkey (Kaya, 2020, p. 53).

The 1973 secondary school SBDÖP was developed collaboratively through nationwide surveys, ensuring its vitality, student suitability, and fostering understanding, positive behavior, and talent. It aims to cultivate good citizens who embrace national power and democracy, aligning with national education objectives. The course integrates history, geography, and civics under the umbrella of social studies to provide comprehensive knowledge for problem-solving (MEB Journal of Announcements, 1969, p. 436).

Suggestions:

- Narrative research can be conducted to examine in depth the development process of the SBDÖP, which took place in 1968, 1998, 2005 and 2018, apart from the 1973 SBDÖP.
- Teachers should be supported and encouraged to be assigned to the curriculum development process due to their contributions to the career process.
- Teachers with interdisciplinary educational design and implementation experience should be selected for development teams of an integrated education course, such as Social Studies.
- There should be effective cooperation between the people and institutions involved in the curriculum development team, and their experiences in the process should be recorded.
- Efforts to shift to rote disciplinary education that goes beyond the child's reality due to reasons such as exam pressure in secondary school should be prevented. Meaningful thematic learning studies that focus

on children's lives should be insisted on based on collective teaching philosophies, such as Gestalt.

Türkiye’de Ortaokullar İçin Geliştirilen İlk Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (1973) Deneme Sürecini Anlamak

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	25.09.2023	11.07.2024	25.11.2024

Erdoğan Kaya¹

Anadolu Üniversitesi

Cansu Çetinkaya Aydoğdu²

Trakya Üniversitesi

Öz

Araştırmada Türkiye’nin ilk (1973) ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın (SBDÖP) deneme sürecini anlamak amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kapsamındaki anlatı tekniğinden yararlanılarak veri toplanmıştır. Araştırmada katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme tekniği tercih edilmiştir. Bu doğrultuda 1973 ortaokul SBDÖP deneme okulu öğretmeni ve Sosyal Bilgiler ders kitabı yazarı İlyas Öğretmen araştırmaya katılmak için gönüllü olmuştur. Toplanan veriler, tematik analiz kullanılarak çözümlenmiştir Gerçekleştirilen analizde zaman, mekân, olaylar dizisi incelenmiş ve kronolojik bir sırayla sunulmuştur. İlyas Öğretmen ile gerçekleştirilen görüşmelerin yanı sıra katılımcının yansıtıcı raporları, MEB Tebliğler Dergisi, sosyal bilgiler ders kitabı ve TRT program metinleri gibi belgeler de destek veri seti olarak kullanılmıştır. İlyas Öğretmen ile yapılan görüşmeler neticesinde üç yaşam öyküsü ortaya çıkmıştır: Yenilik arayışındaki bir öğretmen, SBDÖP’nin geliştirilme sürecinde yaşananlar, ortaokul düzeyindeki sosyal bilgiler eğitiminin dayanakları. Araştırma sonuçlarına göre, 1973 SBDÖP dışındaki SBDÖP’nin geliştirilme süreçlerinin derinlemesine incelenmesi amacıyla anlatı araştırması yapılması, öğretmenlerin program geliştirme sürecine katılması, program geliştirme ekibinde görev alan kişi ve kurumlar arasında etkili bir iş birliği yapılması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar sözcükler: 1973 sosyal bilgiler dersi, öğretim programı, anlatı araştırması

¹Sorumlu Yazar: Prof. Dr. Erdoğan Kaya, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, E-posta: erkaya@anadolu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-3930-7937>

²Arş. Gör. Dr., Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, E-posta: cansucetinkaya@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4262-6653>

Eğitim ile bireyler; toplumun hedeflediği bilgi, beceri ve değerlere sahip olarak yetişirler. Bu süreçte en önemli araç şüphesiz ki eğitim programlarıdır. İnsan eğitiminin zor, zaman alıcı ve karmaşık olması bunun temel nedenini oluşturmaktadır (Erişti ve Polat, 2017). Caswell ve Campbell (1935, s. 66) eğitim programlarını bir konular listesi olarak değil; öğrencilerin, öğretmenlerin rehberliğinde kazandıkları yaşantılar olarak tanımlamaktadırlar. Demirel (2020) eğitim programını öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla öğrenme yaşantıları sağlama düzeneği olarak açıklamaktadır (s. 6). Geçmişten günümüze eğitim sürecinde çeşitli kademelerde yer alan dersler için eğitim programları geliştirilmiştir.

Eğitim programı geliştirme süreci, eğitim programının planlanması, program tasarısının oluşturulması, tasarı niteliğindeki programın ön uygulamasının yapılarak değerlendirilmesi, değerlendirme sonucunda asıl uygulama öncesinde programa son biçiminin verilmesi ve uygulama süreci boyunca da sürekli güncellenmesi işlemlerini kapsar (Erişti ve Polat, 2017, s. 264). Programların geliştirilme sürecinde ise “Hangi amaçlar için, nasıl insan yetiştirilecek?” soruları eğitim felsefesinin temel sorularını oluşturmaktadır (Dedeoğlu ve Polat, 2021, s. 208). Ortaokullarda sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkışı da bu soruların bir yanıtı niteliğindedir.

Sosyal Bilgiler, insanlar ve yaşantılarını ele alan bir derstir. Birçok disiplini içerisinde barındırması nedeniyle sosyal bilgiler dersini tanımlamak da oldukça zor olmuştur (Doğanay, 2005). 1940’lı yıllarda Edgar Bruce Wesley’in “Sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla birleştirilmiş şeklidir.” biçimindeki tanımlaması, dersin özellikleri ve içeriği hakkında da ipucu niteliğindedir (Ata, 2011, s. 26). Amerikan Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) sosyal bilgiler dersini “Vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek için sosyal bilimlerden yapılan birleştirilme çalışmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır (Parker, 2018, s. 4).

Çeşitli disiplinleri kapsayan karmaşık bir ders olan Sosyal Bilgiler dersini tanımlamak oldukça zordur. Doğanay’a göre (2005) göre insanları ve onların hayatlarını konu alır. Edgar Bruce Wesley (1940) bunu pedagojik amaçlara yönelik sosyal bilimlerin bir birleşimi olarak tanımladı (Ata, 2011, s. 26). Amerikan Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) sosyal bilgiler dersini “Vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek için küçük öğrenciler için sosyal bilimlerden yapılan bütünleştirme çalışmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır (Parker, 2018, s. 4).

Sosyal bilgiler dersi, toplu öğretim sistemi olarak bilinen bir yöntem olan, küçük çocukların bütünsel öğrenme özelliklerine göre sosyal bilimleri basitleştirecek şekilde yapılandırılmıştır. 19. yüzyılda Johann Friedrich Herbart’ın ortaya attığı bu yaklaşım, 20. yüzyılda önem kazandı (Klein, cited in Kaya and Bursa, 2018; Salı and Arslan, 2000). Aytuna (1936) toplu öğretimi bireysel bilim dalları olmaksızın öğretim olarak tanımlarken, Hesapçıoğlu (2011) bütüncül, gerçek hayat yaklaşımını vurgulamaktadır (s. 183).

Toplu öğretim sistemine ihtiyaç duyulmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Baymur (1932) toplu öğretimi, konular arasında bağlantı kurulmasını kolaylaştırarak öğrencilerin dersleri daha iyi anlayabilecekleri bir sistem olarak açıklamıştır (s. 18). Farklı yaş gruplarındaki çocukların algılama, yorumlama ve anlama becerileri de birbirinden farklıdır. Çocuğa görelilik ilkesine dayanan toplu öğretim sisteminde çocukların sosyal yaşamı ve olayları bütünsel olarak ele almaları teşvik edilmektedir. Disiplinlerin birbirinden ayrı olarak öğretilmesi, çocuklar için aşılması zor bir öğrenme ortamı yaratmaktadır. Toplu öğretim sisteminin çocukların başa çıkma kapasitelerini dikkate alarak öğrenmelerini kolaylaştırmak amacıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Kaya and Öner, 2017).

Yukarıda sayılan gerekçeler doğrultusunda Türkiye’de toplu öğretimin ilk kez Osmanlı Devleti Dönemi’nde ele alınmaya başlandığı görülmektedir. Satı Bey, 1910 yılında yayınladığı makalede “toplular öğretimi” kavramını kullanmış ve derslerin bu sisteme uygun olarak düzenlenmesini önermiştir (Binbaşoğlu, 2003, s. 3). Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ilk dönemlerinde Sadrettin Celal Antel, ilk ve ortaokulda toplu öğretim sistemine uygun derslerin okutulması gerektiğini vurgulamıştır (Altunya, 2019, s. 14-16). 1953 yılında toplanan V. Millî Eğitim Şurası’nın gündemi; 1950’lerde Türkiye’ye gelen Wafford’un önerileri olan “derslerin yeniden gruplandırılması, içeriğin çocuğa uygun olarak düzenlenmesi ve çevre şartlarının esas alınarak konularla ilişki kurulması” ilkeleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu doğrultuda tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin “sosyal bilgiler” dersi altında toplanmasına karar verilmiştir (Maarif Vekaleti, 1953, s. 3). 1962 yılında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri “toplular ve ilke incelemeleri” adı altında ders programlarında yerini alırken 1968 yılında dersin adı “sosyal bilgiler” olarak değiştirilmiştir (Kaya ve Bursa, 2018). Sosyal Bilgiler dersi 1968-1969 eğitim ve öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 eğitim ve öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir (Günden, 1995, s. 22).

MEB Tebliğler Dergisi’nde (1969b) 1970-1971 Sosyal Bilgiler dersinde sosyal bilimlerle yapılan toplulaştırmanın sadece bu disiplinleri birbirine eklemek olarak algılanmaması gerektiğinin altı çizilmiştir. Türkiye’de ortaokullar için hazırlanan ilk Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) olma özelliği taşıyan bu programda amaç sadece tarih, coğrafya ve yurt bilgisi ekseninde üç dersin birbirine eklenmesi değildir. Bu disiplin ve çalışma alanlarının kaynaştırılması sonucu ortaya çıkan sosyal bilgiler dersi ile bir problemi çeşitli bilgi veya anlayış açısından incelemenin ve öğretimde disiplinlerarası toplu bir bakış açısı kazandırmanın önemi üzerinde durulmaktadır (MEB, 1973 Akt; Turan, 2016). MEB Tebliğler Dergisi’nde (1969b) 1970-1971 sosyal bilgiler dersinin oluşturulmasındaki temel amacın öğrencilerin gelişimine daha uygun hale getirilme kaygısı olduğu bilgisi yer almaktadır. Baymur (1932) toplu öğretim sistemi ile konuları öğrencilerin daha iyi anlayacağı bir şekilde sunmanın mümkün olduğunu aktarmaktadır (s. 4-6).

Araştırma kapsamında ilgili alanyazın incelenmiştir. Bu kapsamda SBDÖP’nin bazı akademik çalışmalarda ele alındığı belirlenmiştir. Söz konusu çalışmalar

özellikle ilk kez yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanan 2005 SBDÖP üzerinde yoğunlaşmıştır (Aykaç, 2007; Bulut ve Aslan, 2010; Dere, 2018; Dinç ve Doğan, 2010; Doğanay, 2008; Durgut, 2014; Ersoy, 2009; Fettahoğlu, 2011; Gömleksiz ve Bulut, 2006; Gültekin, Gürdoğan Bayır ve Göz, 2013; Kamber, 2007; Kaymakçı ve Er, 2013; Kaya ve Tomal, 2011; Keçe ve Merey, 2011; Keskin ve Yaman 2014). 2018 yılındaki yenileme çalışmalarıyla akademik çalışmalar 2005 ve 2018 SBDÖP'nin karşılaştırılması üzerine odaklanmıştır (Can, 2019; Selvi, 2018). Cumhuriyetten günümüze değişen ve yenilenen SBDÖP'yi inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Ambarlı, 2010; Çatak, 2015; Yalçın ve Akhan; 2019). Yıldırım (2019) tarafından yapılan çalışmada ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde geçmişten günümüze toplu öğretim anlayışı incelenmiştir. 1968 ilkokul SBDÖP gibi 1973 ortaokul SBDÖP'nin de Türkiye'de uzun süre uygulamada kalan öğretim programlarından biri olduğu bilinmektedir. Türkiye'nin ilklerinden olan 1968 ilkokul SBDÖP hakkında bazı yayınlar (Akhan ve Yalçın, 2016; Doğan ve Duman, 2021; Karasu Avcı ve İbret, 2018) bulunmasına karşın ilk ortaokul SBDÖP'ye (1973) ilişkin yayınların yetersiz olarak değerlendirilmesi de araştırma konusunun seçiminde etkili olmuştur. Alanyazın taramasında Türkiye'de ilk kez ortaokullarda okutulmaya başlanan SBDÖP gelişim, deneme sürecini içeren bir çalışmaya rastlanılamamıştır. 1973 SBDÖP geliştirilmesinde deneme sürecini anlama bağlamında çalışmanın özgün bir nitelik taşıdığı düşünülmektedir. Handler'e göre (2010) geliştirilecek olan programda uygulama yoluyla programı hayata geçirecek asli unsur olan öğretmenler, planlama sürecine yön veren önemli paydaşlardır. Bu doğrultuda 1973 SBDÖP deneme sürecinde yer alan İlyas Öğretmen'in deneyimleri aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ortaokulda yer alan tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin yerine sosyal bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasının nedenlerini açığa çıkarmaya katkı getirmesi beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı Türkiye'de "Ortaokullar İçin Geliştirilen İlk Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (1973)" deneme sürecini anlamaktır. Bu temel amaca yönelik belirlenen alt sorular şu şekildedir:

- Program geliştirme sürecinde hangi görevleri üstlenmiştir?
- İlyas Öğretmen'in Türkiye'nin ilk (1973) "Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının" geliştirilme sürecine seçilme nedenleri nelerdir?
- SBDÖP'nin geliştirilmesi sürecinde gerçekleştirilen işlemler nelerdir?
- Program geliştirmede kimler ve hangi kurumlar görev yapmıştır?
- Program geliştirmeye ihtiyaç duyulmasının nedenleri nelerdir?
- Ortaokulların toplu öğretim sistemine dahil edilmesinin nedenleri nelerdir?
- 1973 ortaokul SBDÖP'nin dayandığı felsefi, sosyal ve siyasi temelleri nelerdir?
- 1973 Ortaokul SBDÖP'yle nasıl bir vatandaş tipi yetiştirilmesi hedeflenmiştir?

Yöntem

Araştırmanın planlanması, takibi ve değerlendirilmesine ilişkin süreçlerde araştırma uyum matrisinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın bütün öğeleri amaçlara paralel bir biçimde sıralanmıştır. Örneğin bulgular, matristen yararlanılarak amaçlarla tutarlılığı gözetilerek başlıklandırılmıştır. Kaya ve Bayram (2021, s. 938)’a göre, araştırmalarda öğelerin uyumunu sağlamak üzere Araştırma Uyum Matrisinden yararlanılabilir.

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemi kapsamındaki anlatı tekniğine dayalı olarak desenlenmiştir. Bir yöntem olarak ele alındığında anlatı, bireylerin yaşadıkları deneyimlere dayanan öykülerden başlar. Araştırmacılar da yaşanan ve anlatılan bu öykülerin anlaşılması için çeşitli analiz tekniklerinden yararlanırlar. Kronolojik olaylar hakkında yazılı konuşmalar olarak yorumlanan anlatı, bir nitel araştırma tekniği olarak tanımlanmıştır. Anlatı araştırması, yaşam öykülerini toplamak, derinlemesine incelemek ve anlam çıkarmak için görüşmenin kullanılmasını gerektirir (Clandinin ve Connelly, 2000).

Çalışma Grubu

Araştırmada katılımcının belirlenmesinde amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. 1973 ortaokul SBDÖP deneme okulu öğretmeni İlyas Öğretmen’in araştırmaya katılımı ve anlatı tekniğine başvurulmasının temel nedeni, yaşanan öykünün üzerinden çok zaman geçmesinden dolayı tanıkların az olduğunun düşünülmesidir. Nedenler arasında İlyas Öğretmen’in deneme sürecinin başarılı öğretmeni olarak değerlendirilerek görevde yükseltme ile ödüllendirilmesi, bu sürecin okul-sınıf, MEB ve hizmet içi eğitim, basın boyutlarında başarılı çalışmalara imza atmış olması da sıralanabilir. Bunlara program geliştirme sürecinde edindiği birçok belgeyi araştırmacıyla paylaşmış olması da eklenebilir. Sıralanan bu özellikler amaçlı örnekleme tekniği için bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma süreci genel olarak Creswell (2013) ve Clandinin ve Connelly (2000)’den faydalanılarak yürütülmüş olup, ana veri kaynağı görüşmelerdir. Deneyimleri keşfetmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirildi. Görüşme formu için iki sosyal bilgiler eğitimi uzmanından görüş alınmış ve onların önerileri doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Katılımcının hikayeye yönlendirilmesini ve araştırma amacıyla bunları hatırlamasını sağlamak için sorular bazen tekrarlandı. Tüm görüşmelerde aynı form kullanılmış ve ardından kişisel takip soruları sorulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmayı yaparken İlyas Küçükcan ile birkaç kez görüştük.

Araştırma verileri görüşme yoluyla toplanmıştır. İlk görüşme ön görüşme niteliğinde olup 11 Kasım 2019’da gerçekleşmiştir. İkinci görüşme 5 Şubat 2020 tarihinde yapılmıştır. Bu görüşme, ilk görüşmeden elde edilen verilerin

derinleştirilmesine ve anlatı araştırması içerisinde sürecin planlanmasına yönelik sorulardan oluşmuştur. Mart 2020’den başlayarak korona virüs salgınından kaynaklanan yasaklar, veri toplama sürecinin uzamasına neden olmuştur. Katılımcının yaşının ileri olması nedeniyle yüz yüze görüşme yapıp zarar vermekten kaçınılmış ve diğer görüşmeler telefonla srdrlmştir. Böylece yasak dönemi, bulguların dökümü ve telefonla da olsa düzeltme ve teyit için kullanılmıştır. Her görüşme tamamlandıktan sonra, hatırlamak için notlar tutulmuştur. nc görüşme 01.08.2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme, ilk iki görüşmeden elde edilen verileri derinleştirmek ve anlamlandırmak için kullanılmıştır. Daha sonra görüşme verilerini düzeltme ve teyit için kendisine araştırma amaçları ve bulgular katılımcıya yazılı çıktı olarak verilmiştir. Bu durum, bazı tereddütlü ve anlaşılmamış görüşlerin netleştirilmesini de sağlamıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmacılar tarafından tekrar incelenmiş ve amaçlarla tutarlılıkları kontrol edilmiştir. 17.11.2022’de randevu alınarak katılımcının onayı için tekrar görüşmeye gidilmiştir. Bu alışma ile 1973 SBDÖP’nin geliştirilme sürecinde yaşanan deneyim öyküsü, araştırmacılar tarafından araştırma amaçlarıyla uyumlu bir biçimde raporlanmıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 13.09.2023 tarih ve 08/16 toplantı sayılı izni ile uygun bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Anlatı yks çeşitli şekillerde analiz edilebilmektedir. En genel hatlarıyla tematik ve yapısal olarak iki ayrı grupta toplanabilir. Tematik analizler ne söylendiği üzerine çalışırken yapısal analizler nasıl söylendiği üzerine yoğunlaşır (Uğuz Arsu ve Tekindal, 2021, s. 112). Analiz neler söylendiğine (tematik), söylenenlerin arkasında yatan gerçeklere veya söylenenlerin doğasına (yapısal) ve öykü doğrultusunda kimin yönlendirildiğine bağlı olarak (diyalojik) olarak gerçekleştirilebilmektedir (Creswell, 2013, s. 72). Bu araştırmada neler söylendiğinin belirlemesine dayalı tematik analiz benimsenmiştir.

Çalışmada veriler çözümlenirken katılımcının öyküleri analiz edilmiş ve okuyucu için anlamlı olacak şekilde yeniden ykleştirilmeye çalışılmıştır. Anlatı araştırmalarında araştırmacılar, bireysel deneyimlere odaklandıkları için genellikle bir bireyle çalışırlar. Birden fazla bireyle yapılan çalışmalara az da olsa rastlanmaktadır (Ersoy ve Bozkurt, 2017, s. 243-246). Analiz sonucunda elde edilen veriler, Araştırma Uyum Matrisinden (Kaya ve Bayram, 2021, s. 938) yararlanılarak amaçlara paralel bir biçimde bulgulara dönüştürülmüş ve son aşamada aynı araçtan yararlanılarak araştırma öğelerinin uyumu kontrol edilmiştir.

Bulgular

Araştırma amaçlarına paralel olarak bulgularda; İlyas Öğretmen’in 1973 SBDÖP’yi geliştirmek için seçilme nedenleri, 1973 SBDÖP geliştirmede hangi kurum ve kişilerin görev yaptığı, 1973 SBDÖP’yi geliştirmeye neden ihtiyaç duyulduğu, ortaokulların toplu öğretim sistemine dahil edilme nedenleri, 1973 SBDÖP geliştirilme sürecinde yapılan işlemler, 1973 SBDÖP’de hangi program öğelerine yer verildiği ve nasıl bir toplum ve vatandaş tipi yetiştirilmesi hedeflendiğine ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

İlyas Öğretmen’in SBDÖP geliştirilmesi sürecine ilişkin deneyimlerini anlamaya odaklanan bu çalışmada, anlatı analizi sonucunda üç yaşam öyküsü ortaya çıkmıştır. Bunlara “yenilik arayışındaki bir öğretmen”, “SBDÖP’nin geliştirme sürecinde yaşananlar” ve “ortaokul düzeyindeki sosyal bilgiler eğitiminin dayanakları” gibi başlıklar verilmiştir. Araştırmanın amaçlarına paralel bir biçimde bulgular aşağıdaki gibi ele alınmıştır.

Yenilik Arayışındaki Bir Öğretmen

SBDÖP’nin Geliştirilmesinde Deneme Sürecine İlyas Öğretmen’in Seçilme Nedenleri

İlyas Öğretmen’in Türkiye’de ilk kez ortaokullar için geliştirilen SBDÖP’nin deneme sürecine seçilme nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sınıf öğretmenliği deneyiminin bulunması
- Birleştirilmiş sınıf öğretmenliği deneyiminin toplu öğretime temel oluşturması
- Köy Enstitüsü mezunu olması
- Eskişehir’in deneme ili olarak belirlenmesi
- 1970’li yıllarda demokratik vatandaşlık eğitiminin önemsenmesi
- Sosyal Bilgilerin demokrasi ve hayata dönük bir ders olarak beklentileri yükseltmesi
- Araştırma ve yeniliğe açık bir öğretmen olması

Görüşme sırasında İlyas Öğretmen, SBDÖP deneme sürecine seçilme nedenleri hakkında bazı açıklamalar yapmıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Sınıf öğretmenliği deneyiminin bulunması

Daha önce sınıf öğretmenliği yapmış olması nedeniyle 1968 ilkokul SBDÖP’yi uygulamadaki deneyiminin ortaokula temel oluşturduğu söylenebilir. 1968 SBDÖP, “Türkiye’nin bu addaki ilk programı” olma özelliğini taşımaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında hayat bilgisi dersi ile ilkokul sosyal bilgiler dersini okutan sınıf öğretmenleri toplu öğretim konusunda önemli bir deneyime sahip olmuşlardır. Bu konuda İlyas Öğretmen şunları söylemiştir:

1948-1949 öğretim yılında Çifteler Köy Enstitüsünden mezun oldum. Sekiz yılı birleştirilmiş sınıflı köy okullarında olmak üzere 13 yıl çeşitli köylerde ilkokul öğretmenleri olarak çalıştım. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü (1962) bitirerek Eskişehir'deki Devrim Ortaokuluna edebiyat grubu öğretmenleri olarak atandım. Aslında 1970'li yıllarda ben Türkçe branşını seçtim ama Köy Enstitüsünden gelmem nedeniyle sosyal bilgiler dersinin sorumluluğu bana verildi. Bu görevlendirme, mesleki kimliğimde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Ne var ki büyük bir şevkle başladığım ortaokul öğretmenliği, bağımsız bilgi disiplinleri halinde okutulan, işlevselliği düşük, ezberci yani yüksek, çok dersli öğretim sistemi ile bende hayal kırıklığı yarattı. Edebiyat grubu öğretmenleri olarak o öğretim kademesinde derslerin bilgi disiplinleri halinde okutulmasını eğitim-bilimsel açıdan doğru bulmadığım gibi toplu öğretime göre düzenlenmiş 1968 ilkokul programıyla da devamlılık içinde olması gerektiğini düşünüyordum. Bunun üzerine daha iyi bir öğretim sistemi arayışıyla 1968 yılında yine Gazi Eğitim Enstitüsü eğitim bölümünü dışarıdan okuyup bitirdim. Bu anlayışla deneme uygulamasında görev aldım. Bakanlığın yürürlüğe koyduğu branşlaştırmada Türkçe öğretmenliğini seçmekle birlikte sosyal bilgiler derslerinin öğretmenliğini de üstlenerek toplulaştırılmış öğretim uygulamasını severek yürüttüm. Özellikle Türkiye'deki ortaokullar için ilk olan sosyal bilgiler dersinin denemelerinde isteyerek görev aldım.

Köy Enstitüsü mezunu olması

İlyas Öğretmen Türkiye'deki ilk toplu öğretim uygulamalarının Köy Enstitülerinde yaşandığını ifade etmiştir. Özellikle demokratik vatandaşlık, gerçek yaşam ve topluma yönelik çalışmaların çokça yapıldığını vurgulamıştır. İlyas Öğretmen'e göre sosyal bilgiler öğretmenliğine atanmasındaki temel neden, Köy Enstitüsü kökenli olmasıdır. Talim Terbiye Kurulunda sosyal bilgiler branşında zorlandıklarını ifade etmeleri, bu dersin disiplinlerarası yapıdaki toplu öğretim sistemine dayalı bir tasarım ürünü olmasıyla da ilgili olabilir. İlyas Öğretmen'in konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Köy Enstitüsünden gelmem nedeniyle 1970'li yıllarda sosyal bilgiler dersinin sorumluluğu bana verildi. Tabii SBDÖP geliştirme projesinde pilot okulda görevliydim. Ankara'ya götürülmemi de o proje sağladı.

Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı dedi ki "İlyas, teftiş kurulunda sana o kadar çok ihtiyaç var ki eli kolu sıvayıp işe gittiğim zaman şu sosyal bilgileri ben yapayım diyecek adam yok kurulumuzda... Hiçbirimiz cesaret edemiyoruz. Her birimiz ayrı branşların insanıyız." dedi.

1970'li yıllarda demokratik vatandaşlık eğitiminin önemseneşi

İlyas Öğretmen'e göre 1970'li yıllarda demokratik vatandaş yetiştirmek önemseneşmektedir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik program geliştirilmesinin önemli nedenlerinden birinin de bu olmasına rağmen bu durum 1980 askeri darbesine kadar sürebilmiştir.

1970’li yılların demokrasi eğilimi, demokratik vatandaşlık eğitiminin önemsendiği sosyal bilgiler dersine yönelmeyi artırdı. 1980 darbesinin ardından ilk müdahale edilen dersin sosyal bilgiler olmasının nedeni budur. Sosyal Bilgiler dersine son verilmiş yerine millî coğrafya ve millî tarih dersleri okutulmaya başlanmıştır. Oysaki biz ezberden bıkan ve bilgi bombardımanı nedeniyle öğrenme güçlüğü çeken öğrencileri kurtaracak diye sosyal bilgiler dersinin başlamasına çok sevinmiştik. Demokratik ve gerçek hayatı hedefleyen içeriğe sahip olması bizi mutlu etmişti, ümitlendirmişti. O kadar kötü oldu ki Almanya’da fizik dersinin Alman fiziği olması gibi bizde de sosyal bilgiler dersi kaldırılarak yerine millî tarih, millî coğrafya dersleri geldi. Hele hele coğrafyayı nasıl millî yaparsın! Millî yanını var fakat evrensel bir bilgi alanı. Nasıl millî yaparsın! Nasıl millî içine hapsedersin? Çok ters geldi.

Araştırma ve yeniliğe açık bir öğretmen olması

İlyas Öğretmen, o yıllarda öğrencilerin çok bilgi ezberlemekten kurtarılması için neler yapılması gerektiği yönünde araştırma-sorgulama süreci içinde olduğunu anlatmıştır. Yeniliğe açık, araştırmacı ve reformist bir kişiliğe sahip olan İlyas Öğretmen’in sorunlara çözüm arayış çabasının sürece dahil olmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır. İlyas Öğretmen’in program geliştirme sürecinde pilot uygulamadanemeye yönelik hazır bulunuşluluğunun yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu, okul müdürü ve çevresindeki diğer öğretmenlerle paylaştığını vurgulayan İlyas Öğretmen’in anlatımı şu şekildedir:

Deneme uygulaması için pilot okul aradılar. Eskişehir’deki müdürüm Behçet Bey bir gün geldi ve “arkadaş yeni SBDÖP konusunda Köy Enstitüsünden ve ilkökul sınıf öğretmenliğinden sosyal bilgilere geldiğin için bilgi ağırlıklı uygulamadan yakınıyorsun. Müdürün “Ezberci öğretim sisteminden en çok yakınan kişi sensin okulumuzda başka Sosyal Bilgiler öğretmenleri de var ama işin ağırlığı senin üzerinde olacak. Sorumluluk almayacaksan görevi iade edeceğim. Millî Eğitim Müdürlüğü söyleyince ben sana güvenerek talip oldum pilot okulluğa ama sen istemezsen geri vereceğim çünkü ben senin şikayetlerini hatırlıyorum.” dedi. Ben dedim ki “Sakın geri verme çok iyi yaptın.” Pilot uygulama bizim okulda başladı. Bütün ağırlık bende, benim üzerimde. Ben orada öğretici filmler devreye soktum. Böylece bu taslak program, başarılı bir şekilde uygulanmaya başlandı. O sırada Ferruh Sanır, Gazi Eğitim Enstitüsünde sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerini sık sık okula, sınıfıma getiriyordu.

SBDÖP’nin Geliştirme Sürecinde Yaşananlar

SBDÖP’nin Geliştirilmesinde Deneme Sürecinde Yapılan İşlemler

İlyas Öğretmen’in anlatımından program geliştirme sürecinin Prof. Dr. Fatma Varış’ın rehberliğinde eğitim bilimi program geliştirme ilkelerine göre hareket edildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle ortaokul 1973 SBDÖP’nin, Türkiye’de bilimsellik ilkesi gözetilerek tasarlanan ilk programlar arasında olduğu söylenebilir. SBDÖP’nin geliştirilme sürecinde yaşanan işlemler şu şekilde sıralanabilir:

- Prof. Dr. Fatma Varış tarafından program geliştirme sürecinin planlanması
- Taslağın deneme okullarında uygulanması
- Akademisyen ve teftiş kurulunun değerlendirme çalışmalarını yapması
- Taslağın şekillendirilmesi
- Kesin programa ulaşılması
- Öğretmenlerin eğitilerek yeni programı uygulamaya hazırlanması
- Basından yararlanılarak SBDÖP'nin ülkeye yaygınlaştırılması

Program geliştirme sürecinde izlenen yöntem

İlyas Öğretmen, program geliştirme sürecinde izlenen yöntem hakkında bazı işlem adımlarından söz etmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Program geliştirme ilkelerinin takip edilmesi
- Her yıl zümre öğretmen kararlarının Talim Terbiye Kurumuna gönderilmesi
- 2 yılda bir kere ilin birinde toplanılması
- Program ile ilgili gelişmelerin değerlendirilmesi
- Her yıl öğretmenlerin seminerlere tabi tutulması
- Her yıl uygulamadaki gelişmelerin takip edilmesi
- Pilot uygulamadan genel uygulamaya geçilmesi

İlyas Öğretmen'in konuya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Bir kere çok iyi program geliştirme sistemi takip edildi. Her yıl zümre öğretmenlerinin kararları yıl içinde Talim Terbiyeye gönderildi. Her yıl bir ilde toplanıldı. SBDÖP ile ilgili gelişmeler değerlendirildi. Her yıl program geliştirme çerçevesinde öğretmenler seminerlere tabi tutuldu. Seminerlerde ben öğretim görevlisi olarak görevlendirildim. Bakanlık ve üniversitelerden akademisyenler de katıldılar ancak uygulamayı ben temsil ettim.

Her yıl uygulamadaki gelişmeler takip edildi. Sonra da pilot uygulamadan genel uygulamaya geçildi.

Programın pedagojik açıdan yerine oturduğu, iyi sonuçlar verdiği belirtildi. Etkin yurttaş ve aydın insan yetiştirme de üzerine düşen payı yerine getirdiği, bu nedenle etkili olduğu sonucuna varıldı. 1973'te eğitim bilimleri doğrultusunda program geliştirme sağlandı. Fatma Varış'ın ilkeleri büyük ölçüde takip edildi.

Öğretmenler iyi yetiştirildi. Program geliştirme teknikleri açısından en son Konya'da yapılan toplantıda bütün il temsilcilerinin katılımıyla taslak geliştirme sürecinden sonra kesin programa geçiş tamamlandı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi program geliştirme bölümünün de katkılarıyla sosyal bilgiler

programı oturdu. Türkiye'nin yapısına uyumlu hale getirildi ve 68 programıyla bütünlük sağlandı.

Program geliştirme çalışmasıyla elde edilen kazanımlar

İlyas Öğretmen program geliştirme çalışmasının bazı kazanımların edinilmesine neden olduğunu ifade etmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- 1968 ilkokul programıyla bütünlük sağlanması
- Program içeriğinin tekrardan kurtarılması
- Öğrencilerin ezberden kurtarılmaları
- Davranış geliştirme ön plana çıkarılması
- Düşünme, araştırma, incelemenin ön plana çıkarılması
- Çocukların işe yaramayan kuru bilgilerden kurtarılmaları
- Çocukların sınıfta kalmaktan kurtarılmaları ve sınıf tekrarının engellenmesi

İlyas Öğretmen’in konuya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Araştırmalarda hem ilkokulla bütünlük sağlanmış oldu. SBDÖP tekrardan ve öğretimin içeriği ezberden kurtarıldı. Büyük ölçüde davranış geliştirme ön plana çıkarıldı. Düşünme, araştırma, inceleme mümkün olduğunca ön plana çıktı. İşe yaramayan kuru bilgilerle çocukların sınıfta kalması, tekrar etmesi engellenmiş oldu. Çocuklar da ezberden kurtuldu, pedagojik sistemi oturttuk, sosyal bilgiler sevilen bir program oldu.

İlyas Öğretmen’in sınıfındaki uygulamalar

İlyas Öğretmen, araştırmaların, program geliştirme sürecinin aşağıdaki kazanımların edinilmesine neden olduğunu ortaya koyduklarını ifade etmiştir. Bunları şu şekilde sıralamıştır:

Üç yıl boyunca Talim Terbiye Kurulundan ve Gazi Eğitim Enstitüsünden derslerime geldiler. Bir laboratuvar oldu adeta. Ferruh Sanır, en başarılı uygulamanın benim sınıfta gerçekleştiğini söyledi. 3 yıl sonra bu pilot uygulama genelleştirilmişti. Çok güzel günlerdi, çok güzel çalışmaydı. Sınıfım doluydu ve sınıfta Ferruh Sanır vardı. Talim Terbiye Kurulundan Tarık Asal vardı. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü yapmış biriydi. 20 kişi kadar Gazi Eğitim Enstitüsünden sosyal bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenleri vardı. Ferruh Sanır Gazi Eğitim Enstitüsünde sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerini sık sık okula getiriyordu.

Sınıfta bir grup çalışması yapıyorduk. Köy Enstitüsünden kalan bir şey. Konum değerlendirmesi var. Değerlendirilme aşamasında grubun birinde bir aksaklık oldu. Grup başkanı dedi ki, bu aksaklığın sorumlusu öğretmenimizdir. Kendisine şu konularda şunlara ihtiyacımız var dedim ama öğretmenimiz bir daha bana dönmedi

dedi. *Nasıl kıyamet koptu sınıfta... Adam dedi ki gördün mü demokrasi eğitimini. Tarık Asal, bu adam buna izin vermezse bu çocuk böyle konuşamaz dedi. Öyle eleştiriyorlar, öyle eleştiriyorlar, eleştirirken grubun küme sorumlusu çocuk çok zorda kaldı. Ferruh Sanır dedi ki “Bak çocuk seni nasıl sıkıştırdı elini koyacak yer bulamadın...”*

Ortaokul Düzeyindeki Sosyal Bilgiler Eğitiminin Dayanakları

Ortaokulda Toplu Öğretim Sistemine İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri

Görüşmelerde İlyas Öğretmen’e ortaokul düzeyinde neden program geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu sorulmuştur. Bunun birey, toplum, çağ koşulları, bilim, teknoloji vb. dünyadaki gelişmelerle ilişkisi sorgulanmıştır. Hatta toplu öğretim sisteminin tercih edilmesindeki gerekçeler araştırılmıştır. İlyas Öğretmen, ortaokulda yapılmakta olan disiplinler eğitiminin kaynaklanan çeşitli sorunları dile getirmiştir. Bunu sonlandırmak ve sakıncaları ortadan kaldırmak amacıyla Talim Terbiye Kurulu tarafından SBDÖP’nin geliştirildiğini açıklamıştır. Bu doğrultuda ortaokulda toplu öğretim sistemine gerek duyulmasının nedenleri İlyas Öğretmen tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- İlkokul ile uyum sağlanması
- Gestalt psikolojisine dayalı olarak çocukların bütüncül öğrenme özellikleri
- Bilgi ağırlıklı ezberci eğitimden kurtulmak istenmesi
- Bilgi ezberine dayanan disiplin temelli eğitimde başarısız olmaları nedeniyle çocukların çoğunlukla sınıfta kalmaları
- Disiplin kökenli öğretmenlerin sadece kendi branşlarına önem vermeleri
- Bilgilerde tekrarların çok yapıyor olması

İlyas Öğretmen’in konuya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

İlkokul ile uyum sağlanması

1968 SBDÖP uygulandı ve görüldü ki ilkokulun devamı olan ortaokulda kopukluk ve tekrarlar var. Hâlâ ilkokulun gerisine düşme var. Bu bölünme pedagojik açıdan uygun bulunmuyordu. Hem ilkokul programının devamlılığı açısından uygun bulunmuyordu hem de çocukların büyük ölçüde sınıfta kalmasına neden oluyordu. Çoğunlukla bilgi ağırlığına, ezbere önem veren bir yaklaşım vardı...

Disiplin kökenli öğretmenlerin sadece kendi branşlarına önem vermeleri

Büyük ölçüde “Tarih” disiplininden gelen adam sanki orası liseymiş gibi tarihe önem veriyor, bilgi yüklüyor. “Coğrafya” disiplininden gelen de orası üniversiteymiş gibi coğrafya ile ilgili bilgileri verip gidiyordu. Yurttaşlık da öyle yani öteki fen bilgisi grubu da öyle... Öğretmen kendini lisede üniversiteymiş gibi bilgi ağırlıklı ders verip gidiyordu...

Bilgilerde tekrarların çok yapılıyor olması

Kaldı ki ilkokulun bir de tekrarları vardı. Mesela ilkokulun 4. sınıfında ilkçağ tarihi okutuluyordu sonra orta birinci sınıfta okutuluyordu. Orta çağ tarihi ilkokul 5. sınıfta okutulurken 7. sınıfta da okutuluyordu. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi’nde öylesine... Bir kere tekrarlar vardı. Tekrarlar tarih ve coğrafyaya ilişkindi. Bütün değil de kopuktu birbirinden. O dönemde yapılan araştırmalarda yani sadece o dönemde değil genelde öyle zaten o çağın çocuğunun toplu öğrenmeye uygun olduğu sonucu çıkıyordu. Evet toplu öğrenme ön plana çıkmıştı.

Ortaokula geçtiğimde ilkokuldan daha geride buldum. Örneğin tarihçi geliyordu sanki üniversitede ders işliyormuş gibi ders verip gidiyordu. Davranış gelişimi önemsenmiyordu. Anlayış geliştirme yoktu. Ufak tefek de olsa beceri kazandırmak hiç yoktu. Vatandaşlık bilinci yoktu; insan olma, aydın insan olma hiç yoktu. Sosyal Bilgilerde; tarih var, coğrafya var, bütüncül bir öğrenme var. O nedenle 1973 SBDÖP çok ileri bir aşamayıydı.

1968 programını uygulayıp 1971’e geldiğinde ortaokullarda tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ayrı dersler olarak okutuluyordu. Fen Bilgisi yerine fizik, kimya, biyoloji ayrı dersler olarak okutuluyordu.

Toplu öğretim sistemi ile İlyas Öğretmen’in Köy Enstitüsü mezunu olmasının ilişkisi

Evet kesinlikle Köy Enstitüsündeki uygulamalardan geliyor. Büyük ölçüde ezberci işe yaramayan bilgiden kaçınmak temel ilke. Mutlaka hayatın içinde üreterek öğrenmek öğretirken eğitmek, eğitirken öğretmek ilkesi öylesine işe yarıyor. Öğretime bütüncül bakmak oradan geliyor çünkü o çağ çocuğunun ilkokul ve ortaokul çocuğunun bütüncül öğretime daha yatkın olduğu pedagojik akımlarca kanıtlanmış. Rıza Kardeş onu ısrarla savunuyordu. O çağ çocuğunu ayrı öğrenmeyle değil, bütüncül öğrenmeyle eğitmek gerek. Bütüncül kavramaya uygun çocukları da kuru bilgiler yüzünden sınıfta kalmaktan kurtardı program.

Toplu öğretim öğretmenliğinin yararları

1970’li yıllarda ben Türkçe branşını seçtim ama Köy Enstitüsünden gelmem nedeniyle sosyal bilgiler dersinin sorumluluğu bana verildi. Bir de grup öğretmeniyiz zaten. Türkiye’nin yapısına çok uygundu. Kırka’da ortaokul açtım okula tarih öğretmeni, coğrafya öğretmeni bulmakta güçlük çektim. Grup öğretmeni geldi mi sorun çözülmüyordu.

1973 Ortaokul SBDÖP’nin Dayandığı Felsefe

İlyas Öğretmen program geliştirmenin dayandığı felsefe hakkında bazı bilgiler vermiştir. Bunları şu şekilde sıralamıştır:

- Araştırmaya dayalı eğitim
- Eleştirel düşünmeye dayalı eğitim

- Demokratik vatandaş yetiştirme
- Gestalt bütüncül öğrenme ilkeleri
- Türkiye'nin sosyal yapısına uygun, yurdun güzelliklerini kavratma ve onun önemini sezdirme, böyle bir ulusun çocuğu olmanın sorumluluğunu duyumsatma

Konuya ilişkin olarak İlyas Öğretmen'in görüşleri şu şekildedir:

Araştırma ve eleştirel düşünmeye dayalı eğitim

Tabii çok isimlendirmediler ama programın açıklama ve ilkeleri pedagojik anlayışları yansıtıyordu. Şundan ısrarla kaçınma vardı; "Program herhangi bir akımın herhangi bir pedagojik öğretim alanının etkisinde kalmamalı." O yönden çok itiraz edileceği meselesi var. O nedenle doğrudan hedef göstermediler ama ilkelerde açıklamalarda büyük ölçüde Köy Enstitüsü anlayışını esas aldıkları anlaşılıyordu. Yani insan yetiştirme, araştırmaya yöneltme, eleştirel yaklaşımı öne alma.

Gestalt bütüncül öğrenme ilkeleri

Çok iyiydi, Ferruh Sanır. İyi bir eğitim anlayışı vardı. Daha çok Türkiye'nin sosyal yapısına uygun, yurdun güzelliklerini kavratma ve onun önemini sezdirme, böyle bir ulusun çocuğu olmanın sorumluluğunu duyumsatma vardı felsefesinde. Aydın insan ve etkin yurttaşlar yetiştirmeyi temel amaç.

Ben Gazi Eğitim Enstitüsünün eğitim bölümünü bitirdim. Orada öğretmen olanlar sonradan Talim Terbiye Kuruluna gelmişlerdi. Farklı siyasi grupları temsil eden Rıza Kardaş, Haydar Diriöz de programa sahip çıktılar. Yaz seminerlerinde her grup, programı destekledi. Sözgelimi Rıza Kardaş programın pedagojik temellerini açıklıyordu seminerlerde. Hangi pedagojik temellere dayanıyor bu program diye. Ferruh Sanır genelde sosyal bilgilerin bir bütünlüğü olduğunu açıklıyordu.

İlyas Öğretmen konuşmasında sosyal bilgiler dersinin tanımına değinirken bir diğer toplu öğretim dersi olan fen bilgisi ile farkını da ortaya koymuştur. İki ders arasındaki farkın yeterince anlaşılabilmesi, bazı dönemlerde ders içeriklerinde tekrar sorununun yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle İlyas Öğretmen'in iki dersin farkını özetleyen aşağıdaki görüşü çok değerlidir.

İnsanın doğa ile ilişkisini daha çok fen bilgisi konu olarak alıyor. İnsanın insan ve toplumla ilişkisini ise sosyal bilgiler konu ediniyor.

SBDÖP Geliştirilmesinin Dayandığı Sosyal Siyasal Temeller

Görüşmelerde programın geliştirilmesinde nasıl bir toplum ve vatandaşlık odaklı sosyalleşme şeklinin hedeflendiği konuşulmuştur. İlyas Öğretmen program geliştirilmesinin dayandığı sosyal siyasal temeller hakkında bazı bilgiler vermiştir.

Bunları şu şekilde sıralamıştır:

- Siyasi dönüşüm dönemlerinde sosyal bilgilerin öncelikle müdahale edilen dersler arasında yer alması
- 1970’lerde demokratik vatandaşlar yetiştirmek
- Programın temel felsefesi aydın insan, etkin vatandaş yetiştirmek
- 1980’lerdeki askeri ihtilal ile otokrat vatandaş yetiştirmek
- Sosyal Bilgiler ders tasarımında toplu öğretimden disiplinler eğitime yönelinmesi

İlyas Öğretmen’in görüşlerine göre 1970’lerde demokratik vatandaşlar yetiştirme hedefi, 1980’lerdeki askeri ihtilal sonrasında değişmiştir. Ona göre demokratik vatandaşlık eğitimi yerine otokratik bir anlayışa yönelinmiştir. Bu durum sosyal bilgileri olumsuz yönde etkilemiş ve toplu öğretimden disiplinler eğitime yönelme gerçekleşmiştir. Buna yönelik olarak İlyas Öğretmen görüşlerini şu şekilde ortaya koymuştur:

Yarının vatandaşını yetiştirmede, aydın insan ve etkin vatandaş yetiştirmede, etkili başarılı bir program ortaya çıktı. Talim Terbiye Kurulu üyesi Tarık Asal ve bir heyetle geldiler. Tarık Asal dedi ki, “Son uygulamalarla yetişen üçüncü sınıflar mezun olacaklar. Bu çocuklara bir kötülük ettik.” “Niye?” dedim. “Bunlar o kadar demokratik davranıyorlar ki liseye gittiklerinde öğretmenler ukalalık etme diyecek çok güzel örnekler gördük.” dedi. Beni Talim Terbiye Kuruluna öyle aldılar. Tabii program oturdu fakat 12 Eylül yönetiminin kaldırdığı ilk program oldu. Çok rahatsız oldular. Millî tarih ve millî coğrafya geldi bunun yerine.

Program geliştirmenin siyasi ve sosyal dönüşüm ile ilgisi

1971 olayları oldu. MEB bu gelişmeyi çok iyi saklamış. O işin dışında tutmuş. Orada Farklı siyasal görüşlü gruplar da vardı ancak bu programda birleştiklerini gördüm. Her grup programa sahip çıktı, programı destekledi. 1970’li yılların demokrasi eğilimi, demokratik vatandaşlık eğitiminin önemsendiği sosyal bilgiler dersine yönelmeyi artırdı. Orada program genel felsefesi aydın insan, etkin yurttaş yetiştirmektir.

Siyasi dönüşüm dönemlerinde sosyal bilgilerin öncelikle müdahale edilen dersler arasında yer alması

Çünkü yarının insanını vatandaşını yetiştirmede ortaokul düzeyinde en çok etkin olan ders sosyal bilgiler dersidir. Sosyal Bilgilerin payına düşen vatandaş yetiştirmedeki sorumluluk çok yüksek. Program geliştirme sürecinde o da tartışıldı. Programın hem pedagojik açıdan yerine oturduğu, iyi sonuçlar verdiği belirtildi. Etkin yurttaş ve aydın insan yetiştirmede üzerine düşen payı yerine getirdiği, bu nedenle etkili olduğu sonucuna varıldı. Hitler döneminin Alman fiziği gibi ilk önce bu programı iptal ettiler. İlk önce buradan şüphelendiler. Aradan geçen sürede Türkiye siyasi iktidar değişimiyle bağlantılı olarak programın aydın yurttaş yetiştirme temelini oluşturan işlevinden uzaklaşmıştır çünkü ortaokul sosyal bilgiler programı

uygulamadan kaldırılmıştır. 12 Eylül yönetimi ezberciliği temel alan millî tarih ve millî coğrafya (1983-1984) derslerini getirmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada Türkiye’de ortaokullar için geliştirilen ilk SBDÖP’nin (1973) deneme süreci anlatı yoluyla ortaya konulmak istenmiştir. Bu doğrultuda İlyas Öğretmen odağında programın geliştirilme sürecine ilişkin deneyimler edinilmeye çalışılmıştır. Kendisi ile yapılan görüşmeler sonucunda üç yaşam öyküsü ortaya çıkmıştır. Bunlara “yenilik arayışındaki bir öğretmen”, “SBDÖP’nin geliştirme sürecinde yaşananlar” ve “Ortaokul düzeyindeki Sosyal Bilgiler eğitiminin dayanakları” gibi başlıklar verilmiştir. Böylece öykülerde program geliştirmeye paralel olarak öğretmenin yaşamındaki değişim de görülebilmektedir.

Yüksel (1998) ve Alsubaie'nin (2016) vurguladığı gibi öğretmenlerin deneyimleri, başarılı program geliştirme ve uygulamaları için hayati önem taşıyan paha biçilmez veri kaynaklarıdır. Onların eğitim öğretimdeki deneyimleri program geliştirme için çok önemli bir veri kaynağıdır. Bu bağlamda İlyas Öğretmen’in Türkiye’de ortaokullar için ilk kez geliştirilen SBDÖP deneme sürecinde yer almasının önemi oldukça büyüktür.

Köy Enstitüsü mezunu olan İlyas Öğretmen, sosyal bilgiler dersine önerilmesindeki nedenlerden birini farklı branşlardaki kişilerin sosyal bilgiler dersini vermeye cesaret edememesi olarak ifade etmiştir. Köy Enstitüsü mezunu olması nedeniyle İlyas Öğretmen’in disiplinler arası toplu öğretim sistemine uygun olarak tasarlanan sosyal bilgiler dersinin sorumluluğunu alabileceği düşünülmüş olabilir. Nitekim Hesapçıoğlu (2011) sosyal bilgiler gibi toplu öğretim sistemine uygun olarak tasarlanmış derslerde yer alan disiplinlerin tek tek ve ayrı zamanlarda öğretilmesinin uygun olmadığını vurgulamaktadır. MEB Tebliğler Dergisi’nde (1969b) 1970-1971 sosyal bilgiler dersinde yer alan sosyal bilimlerin yalnızca bu bilimleri birbirine eklemek olarak algılanmaması gerektiğinden bahsedilmektedir.

İlyas Öğretmen, Türkiye’de ilk kez ortaokullar için geliştirilen SBDÖP deneme sürecine katılan kurumlar arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Gazi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı, MEB Talim Terbiye Kurulu, MEB Teftiş Kurulu, MEB Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü ve 16 deneme okulunun yer aldığını belirtmiştir. Program geliştirme sürecindeki işlemlerin, Prof. Dr. Fatma Varış’ın rehberliğinde eğitim bilimi program geliştirme ilkelerine göre gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle ortaokul 1973 SBDÖP’nin, Türkiye’de bilimsellik ilkesine göre tasarlanan ilk programlar arasında olduğu söylenebilir. Program geliştirmede süreç, Soto’nun (2015) belirttiği gibi planlama, uygulama ve değerlendirmeyi içeriyordu.

İlyas Öğretmen, SBDÖP’nin 3 yıllık deneme süresinin sonunda TRT’de televizyon programı hazırlama sürecinde de yer aldığını belirtmiştir. Gerçekleştirilen televizyon programı için ders kitapları yazılması planlanmıştır. Şahin’e (2004) göre etkili ders kitaplarının en önemli bölümü içeriktir. İçerik, hedef davranışları

kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi şeklinde ele alınmaktadır (s. 370). Öğrencilerin kullanımına sunulan ders kitaplarının; yöneldiği öğrenci grubunun dil yeteneklerini dikkate almalı, onların ilgisini çekerek araştırmaya sevk etmelidir (s. 371). Sosyal bilgiler ders kitaplarının yazımı teklifini kabul eden İlyas Öğretmen, ders kitaplarının yazımında programın amaçlarının ve ilkelerinin göz önünde bulundurulduğuna, ders kitaplarının yazıldığı öğrencilerin seviyelerinin gözetildiğini, uygulanabilirliği, öğrencilerin araştırmaya, incelemeye ve düşünmeye yöneltmeye dikkat edildiğini vurgulamıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan bir diğeri ise ortaokulda toplu öğretim sistemine ihtiyaç duyulmasının nedenleridir. İlyas Öğretmen, ortaokulda toplu öğretim sistemine ihtiyaç duyulması nedenlerini; ilkokul ile uyum sağlaması, Gestalt psikolojisine dayalı olarak çocukların bütüncül öğrenme özelliklerine uygun olması, bilgi ağırlıklı ezberci eğitimden kurtulmak istenmesi, bilgi ezberine dayanan disiplin temelli eğitimde öğrencilerin başarısız olmaları, disiplin kökenli öğretmenlerin yalnızca kendi branşlarına önem vermeleri ve bilgilerde tekrarların çok yapıyor olması biçiminde sıralamıştır. Baymur’a göre (1932) ise toplu öğretim sistemi ile öğrencilerin dersin içeriğinde yer alan çeşitli konular arasında bağlantı kurması sağlanabilir ve böylelikle başarı düzeyleri de artırılabilir. Bu bağlamda, İlyas Öğretmen’in de ifade ettiği gibi disiplin temelli eğitim öğrencilerin sınıfta kalmasına neden olurken toplu öğretim sistemi ile öğrencilerin düzeyine uygun eğitim verilebilir hale gelmiştir.

Araştırmada Türkiye’de ilk kez ortaokullar için geliştirilen SBDÖP’nin dayandığı felsefe hakkında da verilere ulaşılmıştır. İlyas Öğretmen, herhangi bir akım ve pedagojik öğretim alanının etkisi altında kalmadan hazırlanmaya çalışılsa da 1973 SBDÖP’nin Köy Enstitüsü anlayışının esas alınarak hazırlandığını vurgulamıştır. Bu anlayış araştırmaya, eleştirel düşünmeye dayalı eğitim, demokratik vatandaş yetiştirme, Gestalt bütüncül öğrenme ilkelerine dayanmaktadır. Kan (2008) ve Parker’a göre (2001) sosyal bilgiler programının temel amaçlarından biri demokratik vatandaşlar yetiştirmektir. İlyas Öğretmen, Türkiye’de ilk kez ortaokullar için geliştirilen SBDÖP ile aydın ve etkin yurttaşlar yetiştirmeyi amaçladıklarını ifade ederek sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarına hizmet edildiğini de vurgulamaktadır. İlyas Öğretmen; örnek dersler, planlar, televizyon programlarının Türkiye’de ilk kez ortaokullar için geliştirilen SBDÖP geliştirilirken yararlanılan araç-gereçler olduğundan da bahsetmiştir.

Araştırmada SBDÖP’nin geliştirilmesinin dayandığı sosyal ve siyasal temellere ilişkin bazı bilgilere de ulaşılmıştır. Görüşmelerde programın geliştirilmesinde nasıl bir toplum ve vatandaşlık odaklı sosyalleşme şeklinin hedeflendiği konuşulmuştur. Bunlar arasında; siyasi dönüşüm dönemlerinde sosyal bilgilerin öncelikle müdahale edilen dersler arasında yer alması, 1970’lerde demokratik vatandaşlar yetiştirmenin önemsenmesi, programın temel felsefesinin aydın insan, etkin vatandaş yetiştirmek olması, 1980’lerdeki askeri ihtilal ile otokrat vatandaş yetiştirmenin öne çıkması, ihtilal sonrasında sosyal bilgiler ders tasarımında toplu öğretimden disiplinler öğretime

yönelinmesi yer almaktadır. Siyasal yönetim değişikliklerinin arkasından eğitim programları arasında öncelikle sosyal bilgiler dersine müdahale edilmesi anlamlıdır. Türkiye’de 1980 askeri darbesinden sonra gerçekleştirilen müdahalenin bir benzeri de Almanya’da yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında İşgal Hükümeti de sosyal bilgiler dersine müdahale etmiştir (Kaya, 2020, s. 53).

Sonuç olarak 1973 ortaokul SBDÖP’nin ülke düzeyinde çeşitli anketler uygulanarak geniş bir meslektaş grubunun görüşleri doğrultusunda geliştirildiği anlatılmıştır. Programın hayati, öğrenciye uygun, anlayış, kavrayış, olumlu davranış ve yetenek kazandırıcı bir niteliğe sahip olması için çalışılmıştır. Bu amaçla tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularının birbiriyle sıkı ilişkileri gözetilerek söz konusu derslerin sosyal bilgiler adı altında toplanmasına karar verilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1969, s. 436).

Öneriler:

- 1973 SBDÖP dışında (1968, 1998, 2005 ve 2018) yer alan SBDÖP’ye ilişkin geliştirilme sürecinin derinlemesine incelenebilmesi amacıyla anlatı araştırmaları yapılabilir.
- Öğretmenlerin kariyer sürecine yapmış oldukları katkılar nedeniyle program geliştirme sürecinde görevlendirilmeleri desteklenmelidir.
- Sosyal bilgiler gibi bir toplu öğretim dersinin geliştirilme ekipleri için disiplinlerarası eğitim tasarım ve uygulama deneyimi olan öğretmenler seçilmelidir.
- Program geliştirme ekibinde görev alan kişi ve kurumlar arasında etkili bir iş birliği yapılmalı, süreçteki deneyimleri kayıt altına alınmalıdır.
- Ortaokulda sınav baskısı gibi nedenlerle çocuk gerçeğini aşan ezberci disiplinler eğitime kayma çalışmaları engellenmelidir. Gestalt gibi toplu öğretim felsefeleri temelinde çocuk yaşamını odağa alan tematik anlamlı öğrenme çalışmalarında ısrar edilmelidir.

References

- Akhan, O. ve Yalçın, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programlarında çok kültürlü eğitimin yeri [The place of multicultural education in Social Studies curricula]. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 18(2) , 23-46. <https://dergipark.org.tr/en/pub/trakyasobed/issue/30207/325996>
- Altunya, N. (2019). Maarif teşkilatı hakkında bir lahiya: Sadrettin Celal Antel [A lahiya on the organization of education-Sadrettin Zelal Antel]. <https://oygm.meb.gov.tr/kitap/pdf/10-Maarif-Teskilati-Hakkinda-BirLayih1923.pdf>
- Ambarlı, A. (2010). Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları [Elementary education social studies curriculum in Turkey modifications, corrections, updating] (Tez No. 278683). [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Alsubaie, M. A. (2016). Curriculum Development: Teacher Involvement in Curriculum Development. *Journal of Education and Practice*, 7(9), 106-107. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1095725>
- Ata, B. (2011). Sosyal bilgiler ünitesi kavramı üzerine bazı düşünceler [Some thoughts on the concept of Social Studies unit]. R. Turan, A.M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar II* [New approaches in social studies teaching II] içinde (ss. 25-41). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri [The teachers’ opinions about the elementary social science lesson curriculum] *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6(22), 46-73. <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6136/82315>
- Aytuna, H. A. (1936). Toplu tedris ve kompleks sistem [Collective teaching and the complex system] (1. Baskı). Halkevi Basımevi.
- Baymur, A. F. (1932). Toplu tedris: nazariyat ve tatbikatı [Collective teaching: theory and practice] (1. Baskı). Köy Hocası Matbaası.
- Binbaşlıoğlu, C. (2003). Hayat bilgisi öğretimi [Life science teaching] (1. Baskı). Nobel Yayıncılık.
- Bulut, İ. ve Aslan, S. (2010). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi [Evaluation of the effectiveness of the 6th grade Social Studies curriculum in practice]. International Conference on New Trends in Education and Their Implications, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

- Can, B. (2019). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının incelenmesi [Investigation of 2005 and 2018 social studies course curriculum] (Tez No. 579152) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Caswell, H. L. and Campbell, D. S. (1935). Curriculum development (1st ed.). American Book Company
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods] (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Siyasal Yayın Dağıtım. (Orijinal eserin basım yılı 2007)
- Clandinin, D. J. and Connelly, F. M. (2000) Narrative inquiry: experience and story in qualitative research (1st ed.). Jossey-Bass.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi [An investigation of social studies curricula in Turkey]. EKEV Akademi Dergisi, (62), 69-94. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71837/1152148>
- Dedeoğlu, H. ve Polat, İ. (2021). 2020-2021 eğitim öğretim yılı ilkökul öğretim programları üzerine bir değerlendirme [An Analysis of the 2020-2021 Academic Year Primary School Curricula in Turkey]. Yaşadıkça Eğitim 35(1), 207-220. DOI: 10.33308/26674874.2021351263
- Demirel, Ö. (2020). Eğitimde program geliştirme [program development in education] (27. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dere, İ. (2018). sosyal bilgiler öğretim programlarında (2005 ve 2017) sözlü tarih [Oral history in social studies curricula (2005 and 2017)]. Millî Eğitim Dergisi, 47(219), 33-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/39923/473274>
- Dinç, E ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulaması hakkında öğretmen görüşleri [The views of teachers on the upper primary social studies curriculum and its practice]. sosyal bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1(1), 17-49. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179012>
- Doğan, A. ve Duman, D. (2021). Çokkültürlülüğün 1968’den günümüze Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yansımaları: Dönemsel bir inceleme (1968-1997/1998-2018) [The reflection of multiculturalism on Social Studies textbooks from 1968 to the present: A periodical analysis (1968-1997/1998-2018)]. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 21(43), 903-933. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ctad/issue/67459/1050792>

- Doğanay, A. (2005). sosyal bilgiler öğretimi [Social Studies teaching]. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi [Life Science and Social Studies teaching] içinde (ss. 18-49). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi [Evaluation of the new Social Studies program in the light of contemporary Social Studies understanding]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 77-96. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4379/60037>
- Durgut, A. (2014). Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi [2005 a study of terms of children's rights in social studies curriculum] (Tez No. 381221). [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Erişti, B. ve Polat, M. (2017). Program geliştirme sürecinin planlanması ve ön uygulama (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ersoy, F. G. (2009). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programının uygulanması ile ilgili değerlendirmeler [The evaluations rela application of the new sociall knowledge curriculum of the elementary education] (Tez No. 234932). [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Fettahoğlu, H. B. (2011). 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi nitel bir çalışma (Gümüşhane ili örneği) [Evaluation of social sciences education program on 7th grade according to teachers views qualitative study (Example of city Gümüşhane)] (Tez No. 294069). [Yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Gömlüksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi [Evaluation of the effectiveness of the new Social Studies curriculum in practice] Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 47(47), 393-421. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10350/126757>
- Gültekin, M., Bayır, Ö. G., ve Göz, N. L. (2013). 2004 sosyal bilgiler öğretim programında yeni anlayışlar: 1998 öğretim programından farklılıkları açısından bir inceleme [New understandings in 2004 Social Studies curriculum: a study of differences of 1998 social studies curriculum] Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(46), 24-49. <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6160/82802>

- Günden, S. (1995). Sosyal bilgiler öğretimine genel bir bakış: ilköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları [An overview of Social Studies teaching: Social Studies teaching and problems in primary schools] (1. Baskı). Ted Yayınları.
- Handler, B. (2010). Teacher as curriculum leader: A consideration of the appropriateness of that role assignment to classroom-based practitioners. *International Journal of Teacher Leadership*, 3, 32-42. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3358977>
- Hesapçioğlu, M. (2011). Öğretim ilke ve yöntemleri [Teaching principles and methods] (7. Baskı). Nobel Akademi.
- Kamber, T. (2007). 2005-2006 yeni öğretim programında sosyal bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanabilirliğinin incelenmesi [An Investigation into the applicability of teaching activities of the new humanities curriculum (2005 2006 academic year)] (Tez No. 205942) [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Kan, Ç. (2008). Sosyal bilgiler dersinde demokratik vatandaş ve demokratik sınıf [Democratic citizen and democratic classroom in social studies lesson]. https://www.researchgate.net/publication/360236346_Sosyal_Bilgiler_Dersinde_Demokratik_Vatandas_ve_Demokratik_Sinif_Democratic_Citizen_and_Democratic_Classroom_in_Social_Studies_Lessonadresinden erişilmiştir
- Kaya, E. ve Bayram, H. (2021). Eğitim araştırmalarının tasarım ve değerlendirilmesinde araştırma uyum matrisinden yararlanma: tasarım tabanlı bir araştırma [Utilization of the research compliance matrix in educational research design and evaluation: a design based research]. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6(15), 887-944. <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.325>
- Kaya, E. ve Bursa, S. (2018). Öğretmen adaylarının Sosyal bilgiler dersinin yapısı ve toplu öğretim sistemine ilişkin farkındalıkları [Pre-service teachers' awareness of the structure of the Social Studies course and the collective teaching system]. *Route Educational and Social Science Journal*, 5(11), 2-24. https://www.researchgate.net/publication/328383010_Ogretmen_Adaylari_in_Sosyal_Bilgiler_Dersinin_Yapisi_ve_Toplu_Ogretim_Sistemine_Iliski_Farkindaliklari
- Kaya, E ve Öner, G. (2017). 100. yaşındaki sosyal bilgiler dersini sosyalleşme ve toplu öğretim ekseninde yeniden düşünmek [Reconsidering social studies course in the axis of socialization and integrated education on its age of 100]. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aujef/archive>

- Kaya, M. F. ve Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi [Examination of the social sciences education program in the context of sustainable development training]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49-65. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebader/issue/44649/554597>
- Karasu Avcı, E, ve B. Ü. İbret. (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda Sosyal Bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: sosyal bilgiler Öğretim Programları (1968, 1998, 2005) [Examining the role of Social Studies course in the formation of social identity: Social Studies Curricula (1968, 1998, 2005)]. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29) , 336-376 . DOI: 10.14520/adyusbd.384963
- Kaymakçı, S. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında biyografinin kullanımı [The usage of biography in Social Studies curricula and textbooks]. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 198-224. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19398/206087>
- Keçe, M. ve Mery, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi[Setermination of suitability of objectives of elementary social studies to social science disciplines and to interdisciplinary mentality]. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/146255>
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: çokkültürlü eğitim [A new paradigm included in the elementary education Social Studies curriculum and course books: multicultural education]. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 933-960. DOI: 10.7827/TurkishStudies.6438
- Maarif Vekaleti. (1953). Beşinci millî eğitim şurası: çalışma esasları, komisyon raporları, konuşmalar [Fifth national education council: working principles, commission reports, speeches] (1. baskı). Maarif Vekilliği.
- Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi. (1969a). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 32(1582).
- Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi. (1969b). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 32(1583).
- Parker, W. C. (2018). İlkokul ve ortaokullarda sosyal bilgiler eğitimi [Social Studies education in primary and secondary schools] (F. Zayımoğlu Öztürk ve B. S. Demir, Çev.). Pegem Akademi Yayıncılık. (Orijinal eserin basım yılı 2001)

- Salı, G. ve Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilkököl programlarında toplu öğretim uygulaması [The application of the collective system in turkish national education]. *Eğitim ve Bilim*, 25(117), 57-63. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5292>
- Selvi, H. (2018). Sosyal bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programlarının karşılaştırılması [Comparison of social studies lesson 2005 and 2018 curriculum] (Tez No. 533992) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.
- Soto, S.T. (2015). An analysis of curriculum development. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(6), 1129-1139. <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0506.02>
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri [The qualities of an effective Social Studies textbook]. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 366-375. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2768/37006>
- Turan, R. (2016). “Millî Tarih”ten “Sosyal bilgiler”e Türkiye’de ilköğretim düzeyinde tarih öğretimi [History teaching at the primary education level in turkey in the process of transition from "National History" to "Social Studies"]. *International Journal of Social Science*, 49, 257-278. DOI: 10.9761/JASSS3599
- Uğuz Arsu, Ş. & Tekindal, M. (2021). Nitel araştırmalarda anlatı araştırmasının tanımı, kapsamı ve süreci. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (1), 85-124.
- Yalçın, A. ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi [An investigation into the Social Studies curricula from the early republic to the present in terms of social studies teaching approaches]. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 12(3), 842-873. <http://dx.doi.org/10.30831/akukeg.414578>
- Yıldırım, G. (2019). Türkiye Cumhuriyeti’nde dünden bugüne toplu öğretim anlayışı [Collective teaching understanding at the republic of turkey from past to present]. *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğitimler Dergisi*, 3(2), 60-69. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dased/issue/49938/620905>
- Yüksel, S. (1998). Program geliştirme sürecine öğretmen katılımı [Teacher participation in the program development process]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(13), 99-106. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10335/126657>

Ethical Declaration and Committee Approval

In this research, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

This research was found appropriate with the permission of Trakya University Social and Human Sciences Ethics Committee dated 13.09.2023 and meeting number 08/16.

Bu araştırma, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu 13.09.2023 tarih ve 08/16 toplantı sayılı izni ile uygun bulunmuştur.

Proportion of Author’s Contribution

All sections in the article were prepared with equal contributions from both authors.